

BUSKAP

GENO

7
2001

Ansvarlig redaktør

Jan Erik Kjær

Leder

LÆRDOM på nye veier

«De finner da på alt mulig nytt,» sa gutten, han skulle lære å lese. Lese kan vi, men lærdom får vi aldri nok av. Og kanalene for å innhente lærdom blir stadig flere. Fra i høst tilbyr GENO sine medlemmer såkalt e-læring. E'en står for elektronisk og opplegget går ut på at du kan kjøpe deg inn på internetbaserte kurs på din egen PC. Konseptet bør ha en stor kundekrets blant kunnskapshungrige bønder som i det daglige er bundet opp av fjøsstellet. Et lærested som popper opp på skjermen hjemme gir muligheter til å utvikle seg selv som fagperson uten store kostnader og organisering.

I en undersøkelse som ble gjennomført høsten 2000 kom det fram at 73 prosent av mjølkebøndene bruker internett. Hele 37 prosent av de spurte mjølkeprodusentene kunne tenke seg å ta i bruk opplæring via internett. Brukerne er der altså. Den spennende satsinga kommer i rett tid og er et pilotprosjekt i landbrukssammenheng.

Selve opplegget høres tidsriktig og interessant ut, men det er ikke tvil om at det krever mye av de som utformer og følger det opp. Hver enkelt bruker har nok et behov for å føle seg unik og må bli fulgt opp på en god måte. Dataverdenen ser ut til å ha få begrensninger og det må finnes gode muligheter til å gjøre denne læreforamen svært spennende ved bruk av video-snutter, grafikk og motiverende aktivitet. På den annen side er det helt klart en ut-

fordring å lage det databaserte læreprogrammet så enkelt og oversiktlig at man ikke bruker mer tid på å finne fram enn på å høste kunnskap. Det er faktisk svært lite i dagliglivet som er så frustrerende og ergerlig som en datamaskin som ikke gjør som du vil!

Å benytte seg av e-læringen blir rimeligere enn å delta på annen kursvirksomhet. Dette sammen med at du nå kan klikke deg opp i kunnskapens tre akkurat når på døgnet du ønsker det, gjør sikkert tilbudet attraktivt for mange. Likevel er det nå sånn at de av Storfeskoledeltakerne som redaksjonen har pratet med de siste årene har trukket fram den sosiale biten av kursene som svært avgjørende for at de meldte seg på. Det gjør seg innimellom å samles over et godt måltid i god avstand fra fjøs og plikter hjemme. E-læringen kan aldri tilfredsstille dette behovet. Kanskje er det derfor nødvendig at man etablerer fysiske møtepunkter også for dem som har valgt det PC-baserte læringsopplegget. På den måten vil også læring via internett komme inn som en positiv faktor for å opprettholde et godt fagmiljø blant produsentene av mjølk og storfekjøtt.

TOPP TILLIT

Hensikten med Kvalitetssystem i landbruket er at forbrukerne skal anerkjenne og ha tillit til norsk mat og bondens kvalitetsarbeid. Samtidig skal KSL være det styringssystemet som bonden ser best nytte i for sin drift og utvikling av garden.

til mat fra norske storfe

Tor Lunder – TINE Norske Meierier

Norske forbrukere har svært stor tillit til TINE og Gilde. Dette er nylig bekreftet i en MMI-måling der TINE igjen kom på topp. Det er ingen enkeltfaktorer som skal få æren for denne høye graden av tillit, men det er et forhold som er svært verdifullt for norske storfeprodusenter. Dette forholdet bør pleies vel. For å ta vare på denne tilliten er det viktig at alle ledd i verdikjeden gjør jobben sin på en riktig måte. At vi har vært forskånet for problemer med kugalskap, munn- og klauvsjuka, dioksiner, store sykdomsutbrudd med hamburgerbakterier og andre dyre- og matvareskandaler er med på å underbygge trygghet i forhold til norske matvarer. Det er ingen fasitsvar for hva som er mest viktig.

Dersom én del av norsk landbruk får dårlig omtale vil det også kunne svekke tilliten til andre deler av landbruksproduksjonen. Det er derfor nødvendig at alle bidrar til sin

del av oppgaven, men det er også avgjørende at vi er enige om hva som er de viktigste områdene. Norsk landbruk, samlet i KSL har nå vedtatt denne profilen:

Kvalitetssystem i landbruket skal arbeide for å utvikle samarbeidet mellom varemottakerne og andre aktuelle organisasjoner for å sikre at norskproduserte matvarer gjennom aktivt kvalitetsarbeid er:

- Smittefrie og uten skadelige fremmedstoffer.
- Etter forbrukernes ønsker med hensyn til utseende og smak.
- Produsert med god dyrevelferd.
- Produsert på en miljøvennlig måte.
- Produsert i et trygt arbeidsmiljø som sikrer god helse for yrkesutøverne.

Smittefrie og uten skadelige fremmedstoffer

Dette er et område som tradisjonelt har vært en norsk styrke. Vår re-

striktive import av livdyr, småskalaproduksjon og geografiske spredning har bidratt til at vi har vært spart for mange belastninger i produksjonen. Dette gjør at dyra utsettes mindre for sjukdom, for eksempel BVD, men også at det er mindre risiko med produktene, for eksempel salmonellasmitte og hamburgerbakterier. Fremmedstoffer er populært mediastoff. I denne forbindelse er både vår holdning mot bruk av veksthormoner, restriktive medisiner og bevisste bruk av plantevernmidler vesentlig. Også våre naboland er svært ambisiøse når det gjelder restriktiv bruk av både medisiner og kjemikalier, og vi må være våkne for å holde et tilstrekkelig høyt nivå.

Dyrevelferd og miljø

Vi har lenge hatt ambisjoner om å ha en produksjon med god dyrevelferd. Siste år har vi laget en handlingsplan for dyrevelferd. Arbeidet med denne handlingsplanen har også vist at dette er et krevende område med en rivende utvikling. Det er ikke enkelt å avgjøre hva som er best dyrevelferdsmessig, men dette er et område forbrukerne er opptatt av og der vi må vise at norsk landbruk er konkurransedyktig.

En god forvaltning av naturen – alt fra ryddige gårdstun, til velpleide kulturlandskap og vennlig tilrettelegging for ferdsel i utmark, og med et godt rykte i miljøspørsmål, er en viktig del av profileringen av norsk landbruk og bidrar til et godt forhold mellom bønder og forbrukere.

Arbeidsmiljøet er et nytt punkt i KSL-profilen. I et helhetlig bilde er det viktig at mjølkeprodusenter har en arbeidssituasjon som gjør at de har god helse og dermed er sikre leverandører.

Egenrevisjon

■ Mjølkeprodusentene fikk høsten 2000 et egenerklæringsskjema for KSL. Dette er dokumentasjonen fra leverandørene til meieriet og grunnlag for utbetaling av TINEs KSL-tillegg. I høst vil TINE og Norsk kjøttssamvirke bygge på materiell utarbeidet fra KSL som er en Egenrevisjon. Materiell og informasjon vil bli sendt ut i løpet av høsten med tilbakemelding innen desember.

KSL har utviklet et sett av minimumskrav som skal være med på å underbygge profilen. De gjeldende minimumskravene ble vedtatt i 1996 og er nå til revisjon. Det er ønskelig at de oppdateres slik at de er med å sikre at norsk mat også i tiden som kommer vil ha stor tillit. Dette skal være minimumskrav som er mulig å tilfredsstille for alle, samtidig som det er dekkende for å sikre tiltro i markedet. Vi må bli enige om sunt bondevett som fortsatt har tillit.

KSL

– nå er det alvor!

Solveig Goplen

Etterhvert er det mange bønder som vil få KSL-revisjon. Når en gard er plukket ut til revisjon, blir det sendt ut et brev med informasjon om hva en KSL-revisjon er. KSL-sekretariatet velger revisor og målet er at revisor skal ha gode kunnskaper om hovedproduksjonen.

Sigurd Laupsa er revisor og skal i denne omgang gjennomføre 10 revisjoner. Med bakgrunn som rådgiver og erfaring fra hygienearbeid kjenner Sigurd seg trygg i rollen som revisor. Han legger vekt på at når han er ute som revisor jobber han for KSL-sekretariatet og ikke for TINE og Gilde. Arbeidet er meningsfylt fordi bonden nå tas på alvor. Det forventes at den enkelte gard har et kvalitetssystem som fungerer. Dermed blir arbeidet med nøyaktig kukontroll, notater om fôrdyrking, opprydding i mjølkerom, merking av dyr verdifullt og viktig.

Revisjon

Revisjonen legges opp med at revisor og bruker først møtes i et såkalt åpningsmøte der Sigurd orienterer om hvordan revisjonen blir gjennomført. Deretter er det befaring med stikkprøver. Befaringen blir etterfulgt av en intervjurunde med stikkprøver der det legges vekt på de tema som varemottaker har bedt om. Det hele avsluttes med et slutt-møte der revisor går gjennom revisjonen og blir enige om en tidsplan for når avvik skal rettes opp. Revisor orienterer om at varemottakere, som i dette tilfelle er Gilde og TINE, vil motta revisjonsrapporten. I tillegg sendes den selvsagt til KSL sekretariatet.

Bonden skal være aktiv

Angunn og Sigurd Johannes Trå driver gard i Jondal i Hordaland.

■ – Dokumentasjon er helt nødvendig for å få tillit i markedet, sier Angunn og Sigurd Johannes Trå. Alle foto: SG

■ Et reint og ryddig gardstun er noe revisor Sigurd Laupsa legger merke til.

Produksjonen er mjølk og sau.

– Det å ha en dokumentasjon bakom det produktet en leverer fra seg er viktig. Da har en sitt på det tørre, sier Angunn. De har gjennom studiering og kveldskurs skaffet seg kunnskap om kvalitetssystemet i landbruket.

– Jeg har svært god erfaring med å møtes for å ta en diskusjon om hva som er bra og hva som bør en-

dres. Når en gjør det samme hver dag kan en bli blind for mange viktige ting, sier Sigurd Johannes.

– For oss syns jeg systemet med de ulike permene fungerer. Det er ikke merarbeid hvis en tar alt ettersom. Videre syns jeg det er greit å få revisjon. Tilbakemelding om at en er på rett veg med sitt kvalitetssystem er verdifullt, avslutter Sigurd.

1 100 gardar er plukka ut til revisjon.
 Det er varemottaker og andre KSL-interessenter
 som fremmer ønske om revisjon.
 Utplukka av gardar er stort sett gjort tilfeldig.

■ Tørkepapir er et bedre alternativ enn håndkle.
 Legg merke til hyller for oppbevaring av nødvendig
 utstyr og egen vask for håndvask.

■ Syrekanner bør oppbevares innelåst. Ellers er oppbevaringa bra,
 syrekanner skal ikke slenge rundt på garden.

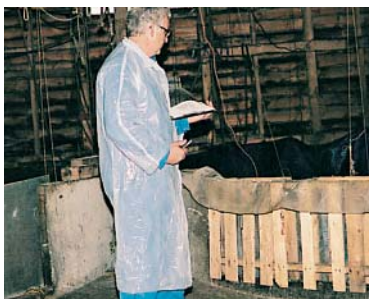
■ Alle dyr har godkjente merker, revisor sjekker
 at nyfødte kalver er merket.

■ Silotalja er ikke sertifisert. Frist for endring av avviket 01.12 2001.

■ Låsbart skap med lufting for oppbevaring
 av plantevernmidler. Revisor anbefaler at det i tillegg
 merkes med giftmerke.

■ Avvik: Rekkverk er for lavt.
 I tillegg mangler den kummen
 det tas silo fra, rekkverk.

■ Kraftoverføringsaksling i orden.

Nytte av KSL på egen gard

Solveig Goplen

■ Det å ha et kvalitetssystem på egen gard er ei utfordring. De ulike varemottakerne har gjennom informasjon og praktisk tilrettelegging med samlepermer lagt opp til at det skal bli enklere å få til et kvalitetssystem på egen gard. Et annet hjelpemiddel er «KSL – hjelp frå TINE» som er utviklet av organisasjonsavdelingen i TINE Vestlandsmeieriet. Bakgrunnen var at bøndene ønsket et hjelpemiddel der de kunne være trygge på at de oppfylte kravene fra TINE som varemottaker. Per i dag er det omlag 400 bruk som bruker dette verktøyet. Hjelpemiddelet finnes både på data og i papirform. «KSL hjelp frå TINE» vil nå legges ut på fagdatabasen, og det betyr at etter hvert vil tjenesten bli tilgjengelig over hele landet. Jostein Ljones har tatt i bruk dette verktøyet og synes det er både praktisk og oversiktlig.

– I en toårsperiode har jeg nå hatt et kvalitetssystem på min gard, og jeg opplever at jeg sjøl har nytte av KSL. Ikke minst i fôrdyrkinga har jeg hatt god nytte av gode noter, sier Jostein.

– Skal vi selge varer i markedet må vi være troverdige. Bonden er ikke vant til å tenke marked, likevel må vi akseptere at vi er en del av den totale verdikjeden. KSL er dermed en belastning vi bare må ta, dersom vi ønsker å selge varene våre, sier Jostein.

– Kontorarbeid har ikke vært sett på som arbeid i den-

– Kvalitetssystem i landbruket er helt nødvendig for å oppnå troverdighet i markedet. I tillegg har jeg i mitt yrke, helt klart en egen nytte av KSL, sier Jostein Ljones. Han er årsmøteordfører i TINE Vestlandsmeieriet og sitter i interimstyrstyret for «datterselskapet» TINE VEST.

■ Jostein Ljones som sitter i interimstyret i «datterselskapet TINE VEST» er opptatt av å ivareta informasjonsbehovet ut til produsentene.

ne næringa, men med dagens behov for ajourføring blir en nok nødt til å bruke kvalitetstid på kontoret. Kontorarbeid er viktig. Det er lov å sitte på kontoret på dagtid, sjøl så har jeg nærmest fast kontortid fra

8 – 9 hver dag. «KSL-hjelp frå TINE» hjelper meg til plukke ut det som er viktig for meg, samtidig som jeg får tips til hensiktsmessig lagringssted, sier Jostein.

Gjennom «Notert», som er

et informasjonsblad fra Kvalitetssystemet i Landbruket holder Jostein seg oppdatert over endringer som er på gang. «Notert» sendes i dag ansatte og tillitsvalgte i organisasjonene. Det er derfor svært viktig at rådgivere og tillitsvalgte som er i kontakt med bønder setter KSL på dagsorden. Per i dag er minimumskravene innen plante- og husdyrproduksjon under revidering. Endringene vil komme etter vedtak i styringsgruppa i oktober. Disse vil tre i kraft fra 01.01.2002. Fra 2003 vil miljøplaner bli obligatorisk på norske gardar og planene vil inngå som endel av KSL. Opplegget er til utprøving blant annet i Østfold og Akershus. I tillegg ventes et opplegg for egenrevisjon.

– Informasjon om endringer er viktig, bøndene må akseptere at vi hele tida vil ha endringer. Som tillitsvalgt er jeg selvsagt informasjons-hungrig, og jeg vil understreke at de som er tillitsvalgte vil få ei kjemputfordring i den nye organiseringa av TINE. Det blir langt mellom de tillitsvalgte. Det betyr at for å få ut informasjon må vi bli enda flinkere med tema-valg på produsentmøter og rådgiverne vil få en enda viktigere rolle. Det er viktig å definere deres rolle som rådgiver, en person en skal ha tillit til. Det er ikke rådgiverens oppgave å håndheve lover og forskrifter, avslutter Jostein Ljones. ■

Rentefritt lån til brannvarslingsanlegg

Over 4.500 dyr er reddet fra en tragisk død
Flere enn 3.500 bønder har montert brannvarslingsanlegg på gården. Derfor er mange branner slokket før de gjorde vesentlig skade. Det er også spart 93 mill. kroner i erstatningsutbetalinger.

Mer enn 8.000 vedlikeholdsavtaler

Over halvparten av driftsbyggningsbrannene skyldes feil ved det elektriske anlegget. Derfor er vi glad for at det er inngått over 8.000 vedlikeholdsavtaler for elektrisk anlegg på norske gårdsbruk.

Ønsker du større trygghet for dyra og familien din?

Benytt deg av tilbudet om

- Rentefritt lån til anskaffelse og montering av brannvarslingsanlegg som sparer deg for flere tusen kroner i årlig rente
- 30% sikkerhetsrabatt i premien for landbruksforsikring dekker avdrag på lånet
- 10% sikkerhetsrabatt for vedlikeholdavtale for el.anlegg som for de fleste dekker kostnadene til kontroll av anlegget

Med en viss egeninnsats får du i praksis brannvarslingsanlegget kostnadsfritt!

Fyll ut svarslippen og send den til Gjensidige NOR Forsikring. Les mer på våre nettsider.

www.gjensidigenor.no

**Gjensidige
NOR**

Bestillingskort

- ☐ Jeg ønsker kontakt for å gjøre noe effektivt med brannberedskapen på gården min.

Navn:	
Adresse:	
Postnummer:	Poststed:
Telefon dagtid:	Telefon kveldstid

Kan sendes
ufrankert
i Norge.
Gjensidige NOR
vil betale
porto en

SVARSENDING
Avtale nr.: 151107/142

**Gjensidige
NOR**

Marked Landbruk
1326 LYSAKER

– Det e' no arti' ja!

Jan Erik Kjær

Fram til 1992 drev Brynjar Solnes med oppføring av innkjøpte oksekulver. Sønnen Bjørn Gunnar fattet interesse for ammekuproduksjon og den første krysningskua ble kjøpt inn dette året. Siden har det ballet på seg og i dag har de om lag 58 ammekyr fordelt i to fjøs. Rasevalget var nok noe tilfeldig og de første dyra var Herefordkrysninger. Som så mange andre erfarte de to blad Solnes at denne rasen fort ble for feit, og målet nå er å få en rein Simmentaler-besetning. Alle reinrasa kukulver settes på, mens krysningskvigene selges

Delt kalving

I motsetning til mange ammekuprodusenter satser ikke Bjørn Gunnar og Brynjar på konsentrert vårkalving. Målet er å få en kalvingsperiode i februar-mars og en periode i september-oktober. Det er flere fordeler med dette:

– Det blir mindre arbeidspress med to kalvingsperioder, og det er heller ikke så plasskrevende. I tillegg er det viktig at markedet skal kunne ta unna kjøttet og derfor kan ikke alle ammekuprodusenter basere seg på vårkalving. Å levere slakt gjennom hele året, gir oss jo også en jevnere inntekt, sier Brynjar og Bjørn Gunnar. De er enige om at de kalvene som blir født seinest på våren blir de absolutt dårligste. Kalven bør være minst to måneder ved beiteslipp slik at den tar opp grovfôr, mener far og sønn Solnes. Kalvene går med mora i om lag syv måneder.

– Det viktigste i denne produksjonen er nå egentlig å berge kalven. Derfor er det slett ikke bare en hobby å drive med ammeku slik som det synes at mange tror. Det trengs tilsyn under kalvinga og oppfølging både av kua og kalven

– Ammekyrdrift er en veldig artig produksjon, men en lever jo ikke av bare å ha det artig, sier Brynjar og Bjørn Gunnar Solnes i Steinkjer. Nå satser de videre og er i ferd med å bygge ut kaldfjøsset så det blir plass til 60 ammekyr.

etterpå, sier Brynjar. I fjor mistet de bare en kalv av 59.

Av de 30 okseslaktene som ble levert til slakt i fjor havnet ingen i så dårlig klasse som O. Alle slaktene ble klassifisert til R- eller bedre.

– Målsettinga hele veien er å produsere et bedre slakt som klassifiserer seg bedre. Et paradoks er det selvsagt for oss som produserer storfekjøtt at alle forbrukere vil ha kvalitetskjøtt, men likevel ønsker de å betale minst mulig, sier Brynjar.

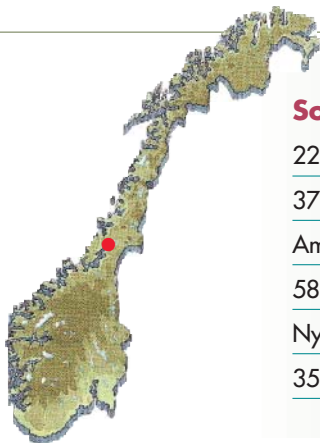
Inseminering må til!

Far og sønn Solnes ser helt klart viktigheten av å bruke inseminering i kjøttfeproduksjonen.

– Den største fordelen med semin er selvsagt det brede okseutvalget. Det er helt nødvendig å få inn nye gener, og så langt har vi sjøl importert sæd fra blant annet Danmark. Vi fulgte selvsagt KOORIMPs regelverk for import av sæd, og dette bør være en selvfølge, sier Bjørn Gunnar. I dag insemineres alle kviger i besetningen. Den viktigste årsaken til dette er at kvigene viser lettere brunst enn kyr som går med kalv. Likedan insemineres ofte de kyrne som kalver før jul. Dette skyldes at brunsten er lettere å oppdage inne i fjøset enn når dyra er spredt rundt på forskjellige beiter sommerstid.

■ Målet på Solnes er å produsere slakt som klassifiserer seg best mulig.

Solnes gard i Steinkjer kommune

220 da dyrka mark. 250 da leid dyrka mark.

370 da beite + noe utmark

Ammekyr, i hovedsak Simmentaler-krysninger

58 kalvinger siste år

Nytt tallefjøs under oppføring

35 purker med framføring av slaktegris

Alle foto: JEK

■ – Skal vi produsere storfekjøtt i Norge må ammekua få en viktig rolle i norsk landbruk, sier Bjørn Gunnar og Brynjar Solnes i Steinkjer.

Bjørn Gunnar mener testingsstasjonen for kjøttfe på Staur er veldig viktig for kjøttfamiljøet, men er likevel ikke helt fornøyd med valget av okser som har blitt satt i test de første årene.

– Målet for det norske testingsopplegget er at vi kommer så langt at vi produserer sæd fra gode nok okser. Dit har vi selvsagt ikke kommet enda, men det er det vi må jobbe mot. For oss er målet å bruke 20–30 prosent norsk sæd, og dette er jo også et krav for at vi skal bli godkjent som avlsbesetning på kjøttfe, sier Bjørn Gunnar. At det å levere okser til Staur er en stor in-

spirator er han ikke i tvil om. Fra Solnes har de nå levert to okser og det er interessant å følge med på resultatene oksene får.

– Det er alfa omega for det norske kjøttfamiljøet at vi har fått testingsstasjonen på Staur, ikke minst med tanke på å unngå import av levende okser fra utlandet. Men også fordi stasjonen og arbeidet som blir gjort der bidrar sterkt til et godt kjøttfamiljø, legger Brynjar til.

Kollethet et mål

En av egenskapene Bjørn Gunnar hele tiden har lagt vekt på ved valg av okser er kollethet. Av 59 fødte

kalver siste sesong var 50 kollet. Årsaken til ønsket om kollete dyr er rett og slett for å slippe avhorning.

– Med tanke på diskusjonen rundt kastrering av smågris, er det slett ikke utenkelig at avhorning av kalver blir det neste man griper fatt i. Dessuten er det ikke tvil om at kalven får seg en knekk av avhorninga. I tallefjøs er det også et problem at mora kan bli for hardhendt med den bedøvde kalven når hun vil ha den opp på beina. Alt i alt er det godt å slippe avhorning, sier Brynjar og Bjørn Gunnar. De har også merket at det er en fordel for livdyrsalget å kunne skilte med kollete dyr.

forts. neste side

– Det e' no arti' ja!

forts. fra foregående side

■ Når fjøset skulle bygges på var det aldri tvil om å velge talleløsning.

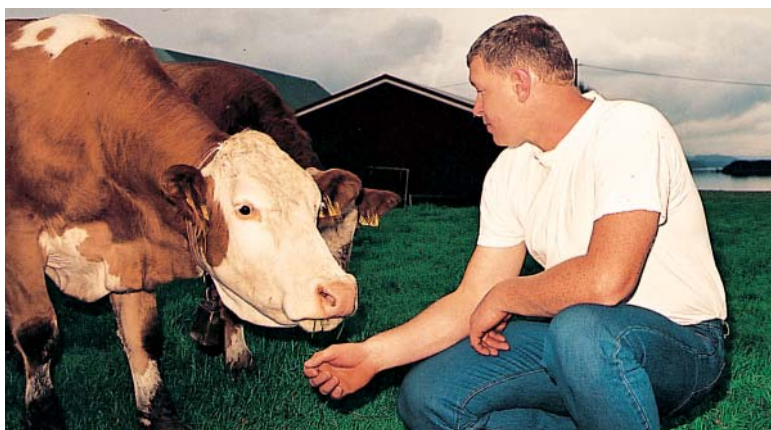

■ Etter kua i midten, 147 Lynum Lita, står det nå en testokse på Staur. Kua er født i 1996 og har dansk opprinnelse. Far til kalven som er i test er 0122 Lynum Krador.

Talle – uten tvil!

Det første kaldfjøset med halmtalle bygde Brynjar og Bjørn Gunnar i 1994. Da trodde folk gardbrukerne på Solnes ikke var vel bevart som ville la kyr og kalver gå slik i kulda. Siden har det vist seg at løsningen med tallefjøs fungerer utmerket, og bortsett fra et sett avfrosne kalveører har det ikke vært store problemer. Derfor var det ikke tvil om hva slags løsning som skulle velges nå når utbygging kom på banen.

– Dyra stortrives i tallefjøset og det gjør vi også. Det å få til en god talle er en kunst, men med prøving og feiling har vi kommet fram til at en blanding av halm og kutterflis er det beste. Da «går» talla bra og den blir verken for løs eller for kompakt. Vi tar inn halm eller flis om lag en gang uka. Er det kaldt vær er halm det beste fordi flisa fryser til

■ – Vi har vært med i Storfekjøttkontrollen siden 1997, og synes det er til stor nytte i drifta, sier Bjørn Gunnar Solnes.

klumper, hvis det er fuktig vær er flis best fordi den suger fuktigheten bra. For å få i gang talla ved innsett om høsten har vi forsøkt med blant annet bark, men vi har kommet til at det beste er å starte med et lag

gammel talle som allerede er i gang, forteller Brynjar og Bjørn Gunnar. Halm har de selv fra kornproduksjonen, og i tillegg har de avtale med en nabo som får møkk i bytte mot halm.

FRANSKE *fruer* på historisk grunn

Med ærverdige Steinvikholmen festning
som utsikt går Limousinedyra hos Kristin og Gustav
Steinvik og beiter.

At det var den franske rasen Gustav og Kristin valgte å starte med i 1996 var egentlig ganske tilfeldig. Noe betydning hadde det at rasen var på frammarsj i de andre skandinaviske landene. Derfor tenkte Gustav det ville være en rase det var enklere å selge livdyr av enn for eksempel Charolais som også var et alternativ.

– Jeg synes Limousinedyra er nokså nøysomme og klarer seg bra på beite og moderat fôring. Dessuten er det jo det at på slaktekvalitet er det ingen som slår oss, sier Gustav. At rasen har dårligere gemytt enn de andre kjøttferasene vil ikke Kristin og Gustav være enige i.

I april brant den gamle drifts-

bygningen på Steinvik ned. Heldigvis var det ikke dyr i huset, men brannen var likevel en utrivelig opplevelse. Nå planlegger Kristin og Gustav å bygge et fjøs med plass til om lag 40 ammekyr. Løsningen er ikke helt bestemt enda, men får Kristin det som hun vil blir det tallefjøs med skrapeareal ved fôrhekken.

– Jeg vil ikke at kalvene skal komme til i møkka. Halmstalle er det helt ideelle for dyra, sier Kristin.

Gode slakt

Så langt har ikke Kristin og Gustav levert så mange slaktedyr. De fleste kvigene og oksene har blitt solgt til liv. De slaktene som har blitt levert har klassifisert seg godt

og havnet mellom E- og U+. Oksene får 2,5–3 kilo kraftfôr om dagen i innefôringsperioden og slaktes ved 16–17 måneders alder.

For tredje år på rad er det levert okse til testing på Staur fra Steinvik.

– Testingsstasjonen på Staur er viktig for det norske kjøttfemiljøet, og det er veldig inspirerende å levere oksekalver til test, sier Gustav som også sitter i styret for den norske limousineforeninga.

Nytte av Storfekjøttkontrollen

Gustav har vært på datakurs i Storfekjøttkontrollens regi og har skaffet seg bondeversjonen av registreringsverktøyet som kontrollen til-

■ – Limousinedyra har fått et ufortjent dårlig rykte når det gjelder gemytt, sier Kristin Steinvik. Alle foto: JEK

■ **1030 Napoleon av Steinvik har gått i avl tre år. Sammen med 122 Olav Engelbrektsson av Steinvik blir han å finne på Storfe 2001 8. – 10. november.**

byr. Han har vært medlem i Storfe-kjøttkontrollen helt siden han startet med ammeku.

– Vi har stor nytte av Storfe-kjøttkontrollen, ikke minst for å få stambokført dyra, sier Gustav. Noteringsbøkene nyttes flittig og nå knytter spenningen seg til hvordan det blir å registrere endringer og hendelser i besetningen via internett.

Ikke oksemangel

Det går ikke mindre enn to avlsokser på Steinvik. Med en besetning på 22 kyr er Gustav enig i at dette er noe råflott. Begge oksene er resultater fra franske embryoner.

– Det blir selvsagt litt å kjøpe seg til suksess når en får to så gode okser etter embryo, ler Gustav.

1030 Napoleon av Steinvik har gått i avl tre sesonger. Oksen ble best in show på utstillinga på Stiklestad i sommer.

Oksen, med det i disse omgivelser uunnngåelige navnet, 122 Olav Engelbrektsson av Steinvik, har vært brukt to sesonger. Olav Engel-

■ **Dyra på Steinvik ser ikke ut til å ta særlig notis av Olav Engelbrektssons festning fra 1500-tallet.**

brektsson var erkebiskopen som i 1520-årene anla festningen på holmen utenfor garden Steinvik.

– Vi har utsatt sydenturen og tar med oss begge oksene på Storfe 2001 på Hellerud, kan Gustav fortelle som mener at dyreutstillinger er viktig for kjøttfemiljøet. Når det gjelder inseminering har han ikke tro på at det vil bli enerådende i kjøttfeproduksjonen.

– En kommer nok aldri bort i fra at gardsoksen er og blir et nødvendig supplement når dyra går på beite. Men en skal huske på at oksen er halve besetningen og derfor være bevisst ved valg av gardsokse. Jeg bruker i dag semin på 30 prosent av besetningen, og dette gjør jeg ved å inseminere de som viser brunst før beiteslipp, sier Gustav.

forts. neste side

Franske *fruer*...

forts. fra foregående side

■ – Avl er råartig!, sier Kristin og Gustav Steinvik som har drevet med Limousine siden 1996.

Limousine Unik
er et merkevarereselskap
stiftet av blant andre
Norsk Limousineforening

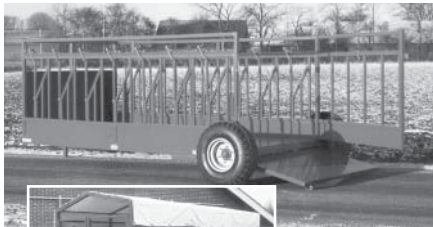
Limousine Unik

*L*ammen med om lag 60 andre Limousine-kjøttprodusenter er Kristin og Gustav Steinvik med i et opplegg som kalles Limousine Unik Norge. Den overordnede strategien er å ta totalansvar for hele verdikjeden fra jord til bord. Dyra leveres på samvirkelakteri men sendes derifra som hele slakt til en privat skjærebedrift der de stykkes opp. Alt kjøttet omsettes i delikatesseforretningen Jacobs på Holtet i Oslo. Leveransen ligger for tiden på 2–3 dyr i uka. Spredt kalving er nødvendig for å kunne ha jevn tilførsel av slakt. Slakt levert i dette systemet skal komme fra dyr registrert i Storfekjøttkontrollen og være minimum 87,5 prosent rasereine. Opplegget baserer seg

på kontraktproduksjon hvor avler påtar seg definerte forpliktelser. Det skal på sikt lages en folder fra hver produsent. Disse vill ligge i butikken der kjøttet selges og på denne måten gi et inntrykk av gardsmiljø og oppdrettsforhold.

For ungokser og kviger/ung ku får produsenten en merpris på 7 kroner per kilo i forhold til samvirkepris. Mellomkalver inntil et år og med maks slaktevekt på 280 kilo gir en høyere merpris per kilo. Grunnprisen betales gjennom samvirkelakteriet mens merprisen betales fra merkevarereselskapet Limousine Unik Norge.

Selskapet er ikke i konkurranse, men i et samarbeid med Kjøttamvirket.

INTHO

Fôr- og transportvogner

MANGE MODELLER

- Kombinerte transport- og fôrvogner for storfe med eller uten hydraulisk heving/senk.
- Transportvogner med eller uten hydraulisk heving/senk.

Fåvang Maskin as

2634 FÅVANG www.faaavang-maskin.no
Tlf. 61 28 24 50 Faks 61 28 28 11

Grovfôr vett?

Med fôranalyser vet du mer!

Grovfôrsenteret
- vi jobber for *din*
fôringsøkonomi!

Formidling
tlf 64 83 20 53

Pb 115, 2026 Skjetten - www.norgesvel.no

DET KGL. SELSKAP FOR NORGES VEL

Brunst- problemer?

Spør etter Provital ABDE

Kontakt oss eller din
forhandler for mer informasjon.

Etablert 1926

AS NORSK MINERALNÆRING

Hensmoen, 3516 Hønefoss
Tlf. 32 14 01 00, Fax 32 14 01 01
E-post: firmapost@normin.no
www.normin.no

Møt oss på **STORFE 2001** på Expo Rama 8. - 10. november !

Info Ku Win
2.0
Demo

www.landax.no

Epost: post@landax.no - Tlf.: 6253 3680 - Fax: 6253 3679

Leveres som 2x2 (12 plasser) eller 2x3 meter (14 plasser) (Innrmål).
Den "lydløse" fanghekk med selvretur. Justerbare halsåpninger med fingerlås.
Grove dimensjoner. Varmgalvanisert ved 480°C. Levers også med alternative fronter.
Vesteuropeisk kvalitetsprodukt, fra forhandler med bransjekunnskap.

Det rette valg!

Innredning for løsdrift:

- «Den lydløse fanghekk»
- Liggebåser
- Madrasser 10 cm tykke
- Bingeskiller / Porter
- Kraftforautomat for kalv
- Rundballehekker

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Brunsbu Østre, 1735 Varteig – Norway
Telefon 69 15 23 70 – Telefax 69 15 23 71

Salgsrepresentater.
Dombås: Ove Killi, tlf: 905 03 819
Trondelag: Erling Gresseth, tlf: 918 77 315

Vi treffes på «Storfe 2001»

Storfereregistratør i Luster

Susanne A. Kjekshus Koch og Grethe Ringdal – FAGSENTERET for kjøtt

I tillegg til å være registratør for Storfekjøttkontrollen driver Anne Lise Henjum Molland og mannen allsidig gårdsdrift med 50 prosent kjøttfe og 50 prosent sau, til sammen ett årsverk.

– Vi vil gjerne ha mer enn ett ben å stå på. Mannen min har full jobb utenfor gården og vi har både kyr og sauer. Dessuten er jeg registratør både for Sauekontrollen og Storfekjøttkontrollen, sier Anne Lise. For Storfekjøttkontrollen dekker hun Gilde Vest sitt område fra Rogaland i sør til deler av Møre og Romsdal/Sunnmøre i nord.

For Anne Lise er det praktisk å kunne jobbe hjemme med registreringsarbeidet, når man har perioder med både lamming og kalving. Anne Lise er svært aktiv som registratør. Bare siden nyttår har hun skaffet 77 nye medlemmer til Storfekjøttkontrollen.

– Vi har vært med i Storfekjøttkontrollen helt siden starten i 1997. Før den tid ble opplysningene om dyrene på gården sendt over til KAP, (Kjøtt Avl Produksjon, som er et svensk registreringssystem) for å få stamtavle på de aktuelle dyrene. Motivasjonen for å være med i det svenske systemet var utelukkende stambokføring. Norsk Kjøttfeavslagslag har nå ansvaret for stambokføringen i Norge. Fra februar 2000 ble det etablert et norsk stambokregister på grunnlag av opplysninger fra Storfekjøttkontrollen og tidligere opplysninger fra KAP.

Storfekjøttkontrollen i ny utgave

– Vi er imponerte over Anne Lise. Til tross for den store arbeidsmengden er hun alltid ryddig og punktlig, sier driftsansvarlig i Storfekjøttkontrollen, Grethe Ringdal. Pro-

grammet revideres etter innspill fra brukerne. En arbeidsgruppe bestående av rådgivere, representanter fra næringen, samt Norsk Kjøttfeavslagslag og FAGSENTERET for kjøtt legger føringer for hvordan programmet utvikles. Den nye versjonen ble dessuten testet av fire spesielt kompetente rådgivere før den ble sluppet. Anne Lise Henjum Molland er en av dem. Hun var også den første som ble koplet til Storfekjøttkontrollen via internett.

grammet revideres etter innspill fra brukerne. En arbeidsgruppe bestående av rådgivere, representanter fra næringen, samt Norsk Kjøttfeavslagslag og FAGSENTERET for kjøtt legger føringer for hvordan programmet utvikles. Den nye versjonen ble dessuten testet av fire spesielt kompetente rådgivere før den ble sluppet. Anne Lise Henjum Molland er en av dem. Hun var også den første som ble koplet til Storfekjøttkontrollen via internett. For rådgiverne som tidligere måtte sende disketter for å oppdatere sentrallager er dette en stor forenkling.

– Vi har telefonkontakt med alle som kopler seg opp for første gang, sier fagansvarlig i Storfekjøttkontrollen, Anitra Lindås. Slik kan vi gi den veiledningen som trengs. Fra høsten håper vi at vi kan åpne internettløsningen også for de som har kjøpt bondeversjon, slik at de kan sende inn opplysningene direkte og ikke via rådgiver som nå. Dette vil gjøre det raskere og enklere for bondeversjonbrukere å få oppdatert det offentlige individregisteret som alle norske storfeprodusenter er pliktig til å sende inn til. For medlemmene i Storfekjøttkontrollen blir opplysningene automatisk videre-sendt til individregisteret.

Kjøttfeavl

I Mollandsmarki begynte de med Angus i 1984. De ønsket noe annet enn mjølkekyr og er fornøyde med valget av Angus i kombinasjon med sau. Hos Molland har de jobbet systematisk med avlsarbeidet. De

beste dyrene selges til liv, resten går til slakt.

– Angus passer bra i det bratte terrenget, for de er små. De har også lette kalvinger, og pleier hjem-mebeitene godt, sier Anne Lise. Store beiteområder gjør at dyrene går på innmark fra de slippes ut i juni til ut i august. Etter den tid slippes de fritt i marka og settes inn for vinteren når været tilsier det.

Popp av Molland

Avlsarbeidet har båret frukter, og i år har oxen Popp av Molland vært på teststasjonen på Staur. Han ble nest best i sin pulje. Oksen Power av Holthe som er født og eid av Reidun Weum ble rangert foran oxen til familien Molland. Alle okser som kommer på teststasjonen får beregnet et T-tall, som er en tilvekstindeks basert på korrigert fødselsvekt, korrigert 200-dagersvekt og gjennomsnittlig tilvekst levendevekt. Popp av Molland fikk et T-tall på hele 107, mens gjennomsnittet for Anguspuljen var 103. Han hadde også et gjennomsnittlig opptak av 5,7 FEm med grovfôr per dag, mens gjennomsnittet i puljen var på 4,7 FEm. Ved uttak av seminokser ble evnen til grovfôropptak og kjøttfylde sterkt vektlagt ved siden av tilveksten.

Ny giv i kjøttfemiljøet

– Vi inseminerer. Skal en satse på livdyrsalg, må det være god kvalitet på dyra. 60–70 prosent av kalvene er fra semin. Skal vi utnytte teststa-

■ Dyrene er rolige ved besøk på beitet.
Foto:
Susanne A.
Kjekshus Koch

■ Anne Lise Henjum Molland med noen av Anguskyrne.
Foto:
Grethe Ringdal

■ En av årets kalver på beite.
Foto:
Grethe Ringdal

sjonen på Staur er kjøttfeprodusentene nødt til å bli flinkere til å bruke sæd av oksene for å spre avlsmaterialet sier Anne Lise. Teststasjonen for kjøttfe er bare et par år gammel, men Anne Lise synes hun har merket at den har gitt en ny giv i kjøttfemiljøene.

Kjøttfeavlen er i en helt annen situasjon enn mjølkeprodusentene, mange raser med få dyr av hver rase kombinert med paring på beite gjør arbeidet vanskeligere. På landsbasis viser statistikken at det er Angus som har hatt den største økningen i antall 1. gangs insemineringer. Til og med april hadde det vært en økning fra 886 1. gangsinsemineringer i fjor til 981 i samme periode i år. Det var en økning på 11 prosent. Totalt for alle raser ligger antall 1. gangs insemineringer på det samme som i fjor.

De senere årene har det blitt et miljø for kjøttfeavl i Sogn. Arbeidet med lokallaget og fellesskapet der er også inspirerende.

Vi lurte på hvordan Anne Lise oppdager at kyrne er brunstige når de går inne med kalvene sine.

– Det er ikke så vanskelig som mange tror, mener hun. Vi gjør ikke noe spesielt for at de skal vise brunst, men vi går ofte i fjøset. Da merker vi om kyrne er litt ekstra urolige og hopper opp på hverandre og leker okse. Vi registrerer også om det er slimdanning.

Anne Lise er nøye med valg av seminokse:

– Vi danner oss et bilde av oxen ut fra de data vi har tilgang på. I denne prosessen bruker vi oksekatalogen fra Kjøttfeavlslaget. Så vurderer vi dette opp mot den aktuelle kua. Vi kan velge fra inseminøren hvilken okse vi ønsker. Hvis vi vil ha eliteokser eller importsæd, bestiller vi på forhånd.

■ Oddvar Stangeby fra Prestfoss møtte med to flotte kyr på Dyrsku'n. Høgest poengsum fikk 439 Sandra med 4581 Nylækken som far og 3592 K. Mydland som morfar. Kua, som har hatt en kalv, fikk 8,5 poeng for kropp og bein og 4 poeng for jur og 1. premie. Her blir 439 Sandra mønstra av Margit Ødelien.

Dyrsku'n EKSTERIØRET

■ Fjorårets Dyrsku' prisvinner 334 Viola til Tone og Tor Skræi fra Fyresdal, presenterte seg fint også i år, men måtte denne gang ta til takke med 8,5 og 3,5 poeng for henholdsvis kropp/bein og jur/spener. Kua mønstres denne gangen av Tone Skræi.

Arrangørene av DYRSKU'N hadde i år valgt å se bort fra avstamning og avdrått på det utstilte storfeet. Denne gang var det hvordan dyra presenterte seg i det øyeblikk de ble bedømt som var avgjørende for premiegrad og rangering. NRF-kyrne ble bedømt i 3 klasser, 1. kalvskyr, 2. kalvskyr og kyr med tre eller flere kalver. Nytt av året var også at dyra ble bedømt i grupper og etter utslagningsmetode, der det til slutt stod fem gruppevinnere igjen i ringen til endelig rangering. Og helt til slutt ble rasevinnerne stilt opp i

ringen til innbyrdes konkurranse. På Dyrsku'n i år ble det stilt både Jersey, Simmentaler, Telemarksfe, Sør- og Vestlandsfe og Holstein.

Spenning

Denne formen for bedømming var svært publikumsvennlig, det var spenning gjennom hele bedømmingsperioden. Ikke minst skyldes dette utmerket speaker-arbeid av GENO-konsulent Odd Rise, som kommenterte dyra og intervjuet utstillere og publikum mens dyra var

under dommernes strenge blikk.

Naturlig nok ble det noen reaksjoner på utelatelse av avstamning og vekt på strenge eksteriør-krav, men som hoveddommer Hans Storlien sa, så var dette en prøveordning som kan korrigeres ved seinere anledninger. For å oppnå 1.premie ble det stilt krav om minst fire poeng for jur og åtte poeng for kropp og bein. Dette resulterte i at kun seks av i alt 85 påmeldte kyr fikk tildelt høyeste premiegrad, tre NRF-kyr, to Jersey-kyr og ei Telemarksku. Av NRF-kyrne fikk 13

1.

■ **Dyrsku'prisen gikk i år til 254 Linda tilhørende Eivind K. Austjorde fra Høydalsmo.**
 Kua som er etter 4502 J. Husveg og med 3593 F. Jønland som morfar fikk hele 9 poeng for kropp og bein og 4,5 poeng for jur og spener. Kua har en to års middel avdrått på 6 900 kg mjølk med 3,2 prosent protein. Kua blir her mønstra av Astrid Austjorde. Alle foto: hah

I FOKUS

■ **For første gang i historien mønstret barn kalvene sine på Dyrsku'n.** Det var veloppdragne kalver og unger som skapte sterk applaus fra et stort publikum.

dyr 3,5 eller mer i jurpoeng og det samme antall fikk 7,5 eller mer for kropp og bein.

Dommerne karakteriserte kvaliteten som noe ujevn, mens de beste dyra var meget bra. Svært få hadde noe å bemerke til at 254 Linda til Eivind K. Austjorde fra Høydalsmo ble kåra til Dyrsku'ns fineste ku. Linda fikk 4,5 poeng for jur og spener og 9 poeng for kropp og bein. Kua, som har hatt to kalver, er datter av 4502 J. Husveg og morfar er 3593 F. Jønland. Tett etter fulgte 439 Sandra til Oddvar Stangeby fra

Prestfoss, ei førstekalvsku som er datter av 4581 Nyløkken og har 3592 K. Mydland som morfar. Oddvar Stangeby stilte også med Håkøybø-dattera 435 Magda som fikk 4 poeng for jur og spener og 8 poeng for kropp og bein.

Barn og kalver

Et ekstra hyggelig innslag under Dyrsku'n var kalvemønstringa. 13 barn har gjennom sommeren trent seg på mønstring av kalv, og vi ble imponert over hvilket herredømme

de unge hadde på dyra sine, og hvor velstelte og fine kalvene var. Vi skal vel ikke legge for stor vekt på hvem som mønstret best, mange tilfeldigheter avgjør sikkert ved et slikt høve. Men de tre som til slutt ble tildelt premie var Tord Flatland, Sigurd Lende og Eline Fløisbonn Arnesen. Sjøl om det har vært merkbart bedring i både stell og trening av dyra og også opptreden i mønstringsringen de siste åra, kunne nok noen av de som mønstrer voksne dyr ha en del å lære av de unge i så måte.

Tre på Dyrsku'n...

Hans A. Hals

Bonde
og utstillar
Eivind
Svinjom
Flatdal

■ Eivind Svinjom driv mjølkeproduksjon på vel 14 årskyr og med 92 tonn i kvote. I tillegg fører han fram alt avkom.

– Eg har ikkje tal på kor mange gonger eg har stilt ku på Dyrsku'n, men stort sett har eg vore her med dyr sidan tidleg på 70-talet, fortel han. Det har vorte ein god del 1. premiar opp gjennom åra, men største opplevinga var vel i 1994 da me fekk Dyrsku'prisen for beste ku på utstillinga.

A reise på Dyrsku'n er sjølvsgat for oss. Her er me i tre heile dagar, anten me har dyr å stilla ut eller ikkje. Eg og mange med meg har fullt opp å gjere med dugnadar av ymse slag. Lag og foreningar ikkje berre i Seljord, men og bygdene omkring, har Dyrsku' som ein viktig økonomisk faktor i si drift. I bygda vår har me til dømes henta mange pengar frå Dyrsku'n til drift av grendehuset vårt. Når eg no er ferdig med å mønstre kyrne mine, skal eg stå på stand for Gilde, og seinare i kveld skal eg selje graut på ein av kafeane. På den måten treffer ein masse interessante folk, også dei som ikkje har noko med dyr å gjere. Det vert mange sosiale høgdepunkt på dei tre dagane Dyrsku'n varer.

Eg synest den formen som kudøminga har på Dyrsku'n i år er grei nok. Ikkje minst for publikum, som det støtt er mange av her i Seljord, er gruppedøminga og utslagsmetoden fin.

Den held interessa og spaninga oppe. At dei berre legg vekt på utsjånaden til dyra trur eg kan vere med å skapa meir interesse både for avl på eit godt eksteriør og for å preparere dyra for framsyning.

Ku-
dommar
Jon Bjørn
Bergane
Drangedal

■ Jon Bjørn Bergane har vore kudommar på Dyrsku'n i snart 20 år. Og dømd hest har han gjort endå lenger. Men lenge før det, heilt frå han var liten gutunge var han med foreldra sine på Dyrsku'n. Best hugsar han ein plass i nærleiken av dyrskuplassen der handelen med dyr gjekk føre seg.

– Vi ungane fylgde godt med og oppdaga fort at same hesten vart seld både to og tre gonger, ofte med ulik alder. Og at ei sokalla fyrstekalvskvige hadde hatt både to og tre kalvar. Det var ikkje øyremærka dyr den gongen. Men inne på dyrsku'plassen gjekk alt skikkeleg føre seg. Det var høgtidelege dommarar i kvite frakkar og som ikkje var tesnakkande so lenge dei var i arbeid. Og når det gjeld utstillarar minnest eg best Borghild Glosimot med sølv- og syljepynta vest-telemark-bunad, og som oftast med ku som vart stilt i spiss. Dyrsku'n har hatt både opp- og nedgangstider. Men so mykje folk som det kjem hit i år har det vel aldri vore. Men dyr må vi ha her, utan kyr og hest og geit vert Dyrsku'n ikkje noko. Slik det er no er det ein god balanse millom sjå, salg og sirkus.

I tillegg til gard i Drangedal har Jon Bjørn Bergane vore inseminør i GENO sidan 1976, og føler at han har vore med og påverka folk i sitt område til å bruke GENO sitt avlsapparat. Han har og vore tillitsvalgt som formann i det tidlegare Telemark NRF.

Men i år har han solgt kvota etter 43 år som mjølkeprodusent, fortel han oss, før han hastar vidare frå dommarjobb til pass av oksane på GENO sin stand.

Tilskuer
Johan Arnt
Gjeten
Orkanger

■ – Jeg har ikke vært her tidligere og er skikkelig imponert over hva får til her på Dyrsku'n. Også hvert år i denne bygda som vel neppe kan sies å være tett befolka og lett tilgjengelig kommunikasjonsmessig. Hele utstillingen spenner jo over et enormt spekter, og alt er velorganisert. Men jeg skjønner at her er det lange tradisjoner og masse erfaring samlet. På min kant av landet har vi ikke noe som kommer opp mot dette.

Med hensyn til sjølve dyreutstillingen så må dette være unikt i Norge, med en flott dyrehall og funksjonell oppstalling i forbindelse med utstillingsplassen. Det er sikkert lenge siden at en utstilling her til lands kunne skilte med 83 påmeldte storfe og i tillegg 13 kalver. Og stort sett er dyra fint preparert og blir mønstret på en, etter norske forhold, bra måte. Her kan vi registrere både et godt avlsarbeid på dyras lynne og en bedre forståelse av viktigheten å ha trent dyra. Det er vel ingen tvil om at lynnet på NRF-dyra har endret seg radikalt. Fra min ungdom kan jeg erindre at det å mjølke opp ei kvige til å begynne med kunne være utrivelig arbeid, med bruk at hard oppbinding og bruk av beinkroker. Et bedret kalve- og ungdyrstell har nok også vært med på denne utviklingen. Skal en sette fingeren på noe kan det være at det dyra som blir utstilt burde hatt en nedre grense for avlsverdi, eller i det minste et bevis for at den var resultat av en inseminering.

Neste år skal jeg prøve å få fylt en buss med trøndere som vil ha nytte og interesse av å oppleve dette, sier Johan Arnt Gjeten.

Fornøyde økobønder

Økobøndene i Hedmark er godt fornøyd med GENO sin vektlegging i NRF-avlen. Det kom fram da TINE Østlandsmeieriet arrangerte avlsmøte for økoprodusentene.

Jan Erik Kjær

■ Om lag ti økoprodusenter fra Hedmark var i august samlet på Mattisrud småbrukermuseum i Løten for å drøfte avl. Avlssjef i GENO, Torstein Steine, var invitert til å foredra under vignetten «frihet til å velge».

– Det å drive økologisk er ikke annet enn å drive godt landbruksmessig. For oss i GENO ser vi nesten på avls-målet til NRF-kua som økologisk. Dette begrunner vi med at målet er ei ku som balanse- rer godt i forhold til produksjon og funksjon, som krever minst mulig bruk av medisin og som ikke er basert på hormonbruk. Det har skjedd en

stor endring i avls-målet fra mer eller mindre rein avl for produksjon på 60- og 70-tallet. Etter hvert har vi tatt inn flere og flere egenskaper i avls-målet, og det har blitt lagt mye større vekt på fruktbarhet og helse. Nå legger vi like mye krefter inn på å få ned mastitt som på å få opp mjølkeytelsen, sa Steine. Men han la også til at produksjons- evnen selvsagt er viktig uansett når man driver produksjon av mat.

Kollethet

Forsamlingen ønsket seg flere kollete okser, og lurte på om dette ble lagt vekt på fra GENO sin side.

– Vi gjør mer på dette enn det som er synlig i år når vi har en okseårgang med få kollete okser. Det kommer år-ganger med mange kollete okser etter gode kollete okser seinere år. Nå kjøper vi inn mange kollete okser etter hornete okser (kollet mor), og vi vil på sikt få mange flere kollete okser i flere av okselinjene. Dette fører til at vi får mange kollete eliteokser og flere gode kollete kyr. På den måten får vi kombinasjoner med kollethet på både far- og morsiden, og det vil selvsagt gi mange kollete dyr. Når vi har kommet så langt som at 70 prosent av alle seminokse-

emnene som tilbys oss er kollete, kan vi i prinsippet ta inn bare kollete okser dersom dette er ønskelig, sa avlssjefen.

Grønne okser

Både i Sverige og Danmark tilbys det okser som er plukket ut spesielt for det økologiske miljøet. I Sverige kalles disse for «grønne okser». Torstein Steine spurte de norske økoprodusentene om dette også var et ønske fra deres side. Dette så forsamlingen, uventet nok, ikke som noe stort behov.

– En «grønn okse» er jo en okse som er jevnt god på alle egenskaper, og vi kan da lese oksekatalogen like godt selv om vi er økoprodusenter. Det er bedre å kunne velge i hele okseårgangen enn at noen enkeltokser skal spesialmerkes som økologiske, sa økoprodusentene.

Gardsoksen

Det er en kjennsgjerning at gardsoksebruk er ganske utbredt i økologiske besetninger. Derfor var dette et helt uungåelig tema på møtet. Her var Steine klinkende klar i sitt budskap:

– Skal dere få fres på de lavarvelige egenskapene som for eksempel helse og fruktbarhet, finnes det ikke noe alternativ til semin!

■ **Økoprodusentene fra Hedmark ønsket ikke spesialokser for økologisk drift. De ville heller velge i hele okseårgangen som «andre folk»!**

Kalvings-, behandlings- eller sjukebinge?

Kalving, inseminering og sjukdomsbehandling kan med fordel skje i en «sjukebinge». Løsningen kan innrettes både i bås- og løsdriftfjøs. Hvordan bør bingen utformes, og hva er egentlig offentlige krav?

Lars Erik Ruud – GENO

■ Forskrift om hold av storfe stiller krav om at det for hver påbegynte 25 kyr, skal være minst en binge til bruk ved fødsel, inseminering og for behandling av sjuke dyr. Det skal også være innretninger i denne bingen som gjør det mulig å fikse dyra på en tilfredsstillende måte ved behandling, prøvetaking og så videre. Retningslinjene anbefaler at bingen bør ha et areal på minst 8 m² og med en minste bredde på 2,4 meter. Her sies også at golvet i bingen bør være tett. Bingen skal og være inne i et isolert, trekkfritt rom med mulighet for oppvarming. Dyra bør være løstgående for å lette kalving og tillate slikking og så videre.

Om denne nyttige bingen brukes navn som kalvingsbinge, sjukebinge og behandlingsbinge. Alle navnene viser til bruken av bingen, og ingen av dem kan vel sies å være mer eller mindre riktig enn andre. For enkelthets skyld brukes begrepet kalvingsbinge videre i denne artikkelen.

Plassering

Plasseringen av kalvingsbingen er ikke helt uvesentlig. I et løsdriftfjøs er det først og fremst to kriterier som brukes for plasseringen. Fordi bingen i stor grad skal brukes til behandling eller inseminering av dyr som følger de vanne rutinene med mjølking, bør bingen plasseres inn mot gangen ut fra mjølkestallen

slik at dyr kan drives rett inn i bingen i forbindelse med mjølking. Ved god planlegging i den daglige drifta slipper en mye «cowboy-aktivitet» inne i løsdriften for å fange dyr. Kalvingsbingen bør og ligge inn mot fôrbrettet, slik at dyr som tilbringer flere dager i bingen har tilgang til fôr, uten at dette må bæres lange veier. Bingen må utstyres med drikkevann.

Videre er det og en fordel om plasseringen er på et sted i fjøset hvor røkteren ferdes ofte. Dette gjør at tilsynet utføres uten ekstraturer. I forbindelse med død eller nødsakt må det være mulig å få dyret ut på en enkel måte. Sørg derfor for store grunder i bingen og tenk på hvordan dyret skal tas ut.

Golvet/underlaget

Underlaget eller golvet i en kalvingsbinge skal bestå av et tett golv som er lett å holde reint. Sluk eller avløp er viktig å huske på. Det skal være mulig å reingjøre kalvingsbingen individuelt. Underlaget bør også være komfortabelt. Dette er særlig viktig om bingen brukes til langvarig sjuke dyr eller i forbindelse med kalving. Halm, matter eller madrasser anbefales. Bruk rikelige mengder med strø slik at liggeplassen er tørr.

Fiksering

Enkelte ganger kan behandlingen være smertefull og dyr kan slå seg vrang i forbindelse med dette. For å hindre skader både på dyr og mennesker skal det være mulig å

fiksere dyr i bingen. Den enkleste formen for fiksering skjer ved hjelp av tau. Ikke alle dyr setter like stor pris på å bli fanget på denne måten. Andre løsninger kan være å bruke en vanlig båsfront eller en fangfront. Husk at sjøl om dyret er fanget slik at det ikke kan rygge, kan det ofte bevege seg til sidene. Endel brukere har derfor lagd til hylser for båsskiller som gjør at skillene enkelt kan fjernes om det skulle være behov for dette.

Mål

En skal være klar over at en binge lagd etter målene som forskriftene krever vil være en minimumsbinge. Brukt under kalving og med løstgående dyr vil en ofte se at kuene føder inn mot veggen, noe som klart vanskeliggjør kalvingen. Totalareal mellom 10 og 12 m² fungerer godt, og korteste langsiden kan med fordel være minst 3 meter.

Selv om forskriftene sier at en må ha minst en binge per påbegynte 25 kyr, kan dette ved konsentrert kalving likevel være i snaueste laget. ■

■ Bruk rikelig med strø i kalvingsbingen!

■ Kalvingsbinge etter danske anbefalinger.

STRANGKO

Milk-Cip

Miljøvennlig vask

Vaksvik, tlf. 70 27 30 52,
Bryne Landbruksservice, tlf. 51 77 07 00,
Strangko Tønsberg, tlf. 33 33 35 30,
Fjøsutstyr, tlf. 62 36 53 92,
Birkeland, tlf. 72 89 41 00

www.strangko.dk

NÅ BLIR DET ENKLERE Å LYKKES I FJØSET

www.entel-kommunikasjon.no

FORMEL

VI FORNYER FORMEL-SORTIMENTET TIL DRØVTYGGERE

Nyere forskning viser at AAT-verdiene i grovfôr har vært overvurdert. Mange bønder har gitt dyra fôrrasjoner med for lite protein og fått dårligere resultater enn nødvendig.

Felleskjøpet har tatt konsekvensen av dette og fornyer FORMEL-sortimentet.

www.fk.no

Den viktigste endringen er FORMEL Favør – nye blandinger som dekker behovet ved de fleste driftsformer. Ved hjelp av FORMEL-nøklene i vår nye brosjyre kan du enkelt

finne den blandingen som gir best resultat i ditt fjøs.

Storfeskole i cyberspace i 2002?

GENO arbeider med å utvikle et såkalt e-læringskurs for storfebønder. Pilotprosjektet skal være et tilbud om å lære mer om fruktbarhet og økonomi i egen besetning gjennom et tilbud via internett.

Mari Bjørke – informasjonssjef i GENO

■ GENO vil prøve e-læring for å kunne gi tilbud til flere av dere enn vi greier med dagens storfeskole. Samtidig kommer vi også til å fortsette med de tradisjonelle kursene som vi har i dag. Det vi utvikler nå, er et helt nytt tilbud basert på at du sitter hjemme ved egen PC og arbeider. Kurset tar utgangspunkt i såkalt problembasert læring. Det betyr at du kan bruke problemer eller utfordringer i eget fjøs som «sak» i læringen. Så blir det dannet smågrupper som kan jobbe sammen i det virtuelle rom i løpet av kurset.

I løpet av høsten 2001 skal vårt pilotkurs testes på en del prøvebønder i Trøndelag. Deretter bearbeider vi kurset i forhold til hva de sier. Hvis alt går etter planen, skal kurset være på markedet for alle fra 1. februar 2002.

Det er vår egen storfeskole- rektor Per Gillund og vår utviklingssjef Arne Ola Refsdal som står for innholdet i kurset. Rundt dem har vi ei prosjektgruppe som er sammensatt av folk fra mange ulike institusjoner. Vi har prøvd å velge gode samarbeidspartnere som virke-

lig kan hjelpe oss til å lage et kjempegodt tilbud for storfebønder. Hovedsamarbeidspartnere er Agronett i Steinkjer, Apropos internett på Hamar og Senteret for livslang læring ved Høgskolen på Lillehammer. Nord-Trøndelagsforskning er med oss for å evaluere det vi gjør.

Spør du om dette koster penger? Ja, det gjør det! Men det ser ut som GENOs prosjekt er interessant også for andre, og vi har fått innvilget 660 000 kr fra sentrale BU-midler i SND til prosjektet. I tillegg får vi såkalte FUNN-midler til deler av evalueringsjobben. I tillegg kommer egeninnsats fra GENO og fra Agronett. Det er mye arbeid, men moro også, og vi håper dette skal bli et veldig godt verktøy for dere storfebønder.

Fornyning av kunnskap blir stadig viktigere, og da må vi ha løsninger som er både praktiske og effektive for den enkelte bonde. Vi håper riktig mange av dere velger å gå på kurs i 2002. Mer info kommer siden.

Prosjektet ledes av Mari Bjørke i GENO og prosjektleder er Tove Hatling Jystad i Agronett Learning. ■

K J E R R I N G R Å D

– og behandling av kyr i gamle dager

I denne spalten presenteres gamle kjerringråd fra fjøset. Rådene gjengis som underholdning og ikke til praktisk nytte.

Skråtoakk mot lus

Dyrlege Anne-Grethe Berg

■ Han Gammel-Peder i den ytterste delen av distriktet fortalte meg en dag for ikke lenge siden at da han var ung, var det vanlig å spytte skråtoakk mellom skulderbladene hos kyrne for å få bukt med lusa. Moderne medikamenter som skal ta knekken på lus, påføres også i dag mellom skulderbladene og gjerne langs med rygggraden og ned til hale- rota.

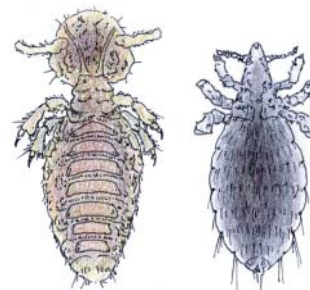
«De angrebne dyr plages af stærk kløe eller irritation i huden, saa de vantrives i høi grad og følgen blir, at dyrene magres og afgiver et forholdsvis lidet melkeudbytte, selv om føringen er nogenlunde rigelig», skriver T.K. Lekven i sin Dyr lægebog. Også Lekven snakker om tobakk som middel mot lus, og da som tobakksvask som han også sier vil bli så dyrt at eierne «krymper» seg for utlegget.

Fortynnet arsenikkoppløsning

Petroleum, natronlut, tjærelåg, grønnsåpevasking, glyserindrypp og aurika har vært bruk for å drepe lusa. Men alle disse bademidlene hadde en uheldig virkning på huden til storfeet. Hvis arsenikkoppløsning ble brukt riktig, var den mest skånsom mot huden samtidig som

den tok knekken på utøyet. 10 gram konsentrert arsenikk i en flaske vann skulle være nok til å dynke ei middels stor ku. Behandlingen måtte gjentas etter seks dager.

Arsenikkoppløsning ble også brukt mot ringorm på kyr. Ringorm er ikke en parasitt, men sopp. Isolering og gjentatte vaskinger med forskjellige løsninger var behandlinger mot ringorm. Grønnsåpevann, kreolinvann, lysolvann og alunvann ble brukt. En blanding av 200 gram svovelsublimat, 300 gram grønnsåpe og 200 gram spiritus kunne smøres på de hårløse områdene. Blandingen skulle sitte på fire dager og behandlingen skulle gjentas til sykdommen opphørte.

■ I gamle dager ble blant annet tobakksvask brukt for å få bukt med lus.
Ill.: Line Laumann

- Et dataprogram hvor du selv kan registrere opplysninger om dine dyr og ta ut egne rapporter og lister for din buskap.
- Egenregistrering i bondeversjon gir lavere medlemskontingent i kontrollen.
- Du kan låne en demonstrasjonsversjon etter avtale med din slakterirådgiver.

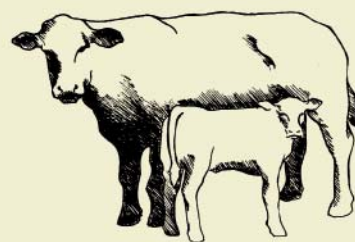
STORFEKJØTTKONTROLLEN

HUSDYRKONTROLLEN FOR KJØTTPRODUKSJON PÅ STORFE

STORFEKJØTTKONTROLLEN GIR DEG BLANT ANNET

- Oversikt egen buskap
- Oversikt over forbedringsområder
- Automatisk oppdatering av det offentlige individregisteret
- Noteringsmateriell som tilfredsstiller offentlige krav (Dyreholdjournal)
- Muligheter for helseregistrering
- Muligheter for stambokføring i regi av Norsk Kjøttfeavslag
- Hjelp til utplukk av avlsdyr og uttrangering
- Sentrale utskrifter (årsrapport, kuliste og avlsindeksliste)

Ta kontakt med ditt slakteri.

FAGSETERET for kjøtt, Postboks 396 Økern, 0513 Oslo, Telefon 22 09 23 00, Telefaks 22 22 00 16. e-mail: fagsenteret@fagkjott.no, www.fagkjott.no

Trygg fôring med Norgesfôr Drøv

NORGESFÔR
BONDENS TRYGGE VALG

Velg kraftfôrblending etter ytelse og grovfôr kvalitet:

YTELSE	GROVFÔR		
	Tidlig slått	Middels slått	Seint slått
Moderat	Drøv Moderat*	Drøv Middelslått	Drøv Seinslått
Moderat/Høy	Drøv Tidligslått	Drøv Energirik eller Drøv Middelslått	Drøv Seinslått
Svært høy	Drøv Topp	Drøv Topp	Drøv Topp

* Kan også brukes ved høye ytelse om de mest høytytende dyra får tilskudd av Norgesfôr Drøv Proteinkonsentrat.

NORGESFÔR
BONDENS TRYGGE VALG

HOVEDKONTOR: NORGESFÔR AS, TORGGT. 10, 0181 OSLO • TLF. 22 40 07 00 • FAX 22 40 07 01
E-post: post@norgesfor.no – www.norgesfor.no

Øivind Tronstad
distriktsveterinær
på Fagernes

Siden januar 2001 har det foregått en omfattende prøvetaking for å undersøke for kugalskap i Norge. Fram til da ble bare dyr med mistenkelige symptomer og importerte dyr fra Danmark og Frankrike undersøkt.

Kugalskap

Forkortelsen BSE står for Bovin Spongiform Encephalopathi, fritt oversatt en svampaktig sykdom i hjernen hos storfe, det som også kalles kugalskap. Heretter holder vi oss til navnet BSE. Det første tilfellet ble påvist i Storbritannia i 1986. Epidemien utvikling tyder det på at det var materiale fra dyr med smitte som ble brukt til kraftfôr uten tilstrekkelig varmebehandling. Trolig var dette skrapesjukesmittestoff fra sau som endret seg ved for lav temperatur.

Sjukdommen er overførbar og dødelig, og det er fortsatt en del uklarhet når det gjelder smittestoffet. Man regner med at det er et infeksjøst protein, et såkalt prion. Prioner er mindre enn de minste virus. Sjukdommen utvikler seg langsomt og snikende, og inkubasjonstida er svært lang. Den antas å være flere år, og BSE har hovedsakelig vært påvist hos dyr i alderen 3–8 år.

Symptomer

Symptomene ved BSE kan i begynnelsen lett forveksles med andre sykdommer. BSE er jo en neurologisk sykdom, og følgelig involveres endringer i mental status, kroppsholdning, bevegelse og sansing/oppfattelse.

De fleste BSE-kyr viser flere av følgende symptomer hvis de observeres nøye nok:

- Engstelse, frykt, nervøsitet, overdrevne reaksjoner.
- Motvilje mot å krysse om-

råder, gå rundt hjørner, gjennom dører eller åpninger.

- Tilfeldig aggresjon mot mennesker og andre dyr.
- Manisk sparking under melking.
- Ukoordinert gange, høy beinføring, dyret kan også gå i passgang.
- Overfølsomhet, sitring i huden, berøring i hoderegionen kan utløse kraftig reaksjon.
- Unormal og lav posisjon av hodet, unormal posisjon av ører.
- Vaklende, vinglende gange, problemer med å reise seg.
- Nedgang i vekt og melkeytelse.

Symptomene varer vanligvis i mange uker, symptomene forverrer seg og ender alltid fatalt.

Sjukdommen er aldri påvist i Norge.

Prøvetaking

Så vil vel mange lure på hvorfor vi skal bruke så mye ressurser på prøvetaking når sjukdommen ikke er påvist her. Problemet er som kjent at BSE ikke bare er farlig for storfe, men at smittestoffet også kan overføres til mennesker, og forårsake en ny variant av den dødelige Creutzfeldt-Jakobs sykdom. Dermed kommer i høyeste grad matvaretrygghet på banen, og vi må gjøre det vi kan for å dokumentere at de produktene som sendes ut på markedet er frie for smittestoff. Skillet mellom folkehelse og dyre-

– fag og politikk

helse har i folks oppfatning blitt mindre, og det må vi ta hensyn til.

EU har innført et omfattende overvåkingsprogram, og en regner med at økningen av antall tilfeller av BSE i Europa det siste året har sammenheng med den økte overvåking.

Det fins dessverre ikke noen enkel prøvetaking for BSE, det må fortsatt tas ut prøve av hjerne. De dyr som nå prøvetas er:

- Storfe over 24 måneder som dør eller avlives på gården.
- Alle nødslakt over 24 måneder.

- Alle storfe over 24 måneder som avviker fra det normale ved kjøttkontrollens undersøkelse før dyrene slaktes.
- Klinisk undersøkelse av dyr over 20 måneder med symptomer som kan tyde på BSE.
- Alle importerte storfe eller avkom etter importerte dyr over 24 måneder. Slakteriet varsles på forhånd.

Meldeplikt

For å nå alle disse dyra har nå dyreeier meldeplikt dersom noen av disse tilfellene inntrer på gården. Melding skal skje til distriktsveterinæren, eventuelt til praktiserende veterinær, så snart som mulig. Storfe som plutselig ligger dødt uten forutgående sykdom, skal ikke røres før eventuell blodprøve er tatt for å utelukke miltbrann. Tidsfaktoren er også viktig for å få ut en brukbar prøve.

Distriktsveterinærer som har utstyr og opplæring til å ta BSE-prøvene dekker flere veterinærdistrikter, og siden det ikke er noen vikarordning i dette systemet, vil noen dyr falle ut. Det har imidlertid blitt tatt flere prøver i første halvår enn forventet, og sammen med prøvene fra slakteriene kom vi opp i ca. 5 000 prøver som alle var negative. Det skal nå også heretter tas prøve av 10 000 normale slaktedyr pr. år. Planene var som kjent at alle slaktedyr over 30 måneder skulle testes etter 1. juli, men dette ble heldigvis

avlyst. Dette ville gitt en betydelig økt kostnad, skapt store plassproblemer på slakteriene for oppbevaring av skrottene i påvente av svar, og krevd store laboratorieressurser.

Vurderingen er enkelt og greitt at så lenge vi ikke finner noe på dyr som det tross alt er noe galt med, så er det unødvendig å prøveta alle friske dyr. Prøven som tas ut er en del av hjernestammen på en plass der det er størst sjanse for å finne de fryktede prionene. Vi legger kua på en presenning, skjærer av hodet og går inn i åpningen for ryggmargen med en spesiell skje som gjør det mulig å ta ut materialet uten å kløyve skallen. Prøvesvar foreligger etter 2-3 dager. Kua ligger innpakket til svaret foreligger, men i sommerhalvåret kan kua sendes med kadaverbilen umiddelbart etter uttaket. Prøvetakingen har stort sett gått greitt, og det er mitt inntrykk at dyreeierne jevnt over har vært flinke til å varsle. Personlig kunne jeg godt unnvært den første kua jeg måtte ta prøve av. Det var nemlig en januarkveld med nær 30 minusgrader, og dersom kua hadde ligget til dagen etter ville prøven vært uegnet for undersøkelse.

Selvfølge kan det virke rart å måtte ta prøve for BSE når kua klart har en annen sykdom eller skade. Da må jeg si som sant er at noe av det vi gjør er faglig begrunnet, og noe er politikk. Det be-

forts. neste side

■ Vellykket prøvetaking fra frisk Valdresku. Foto: Egil Tronstad

På jobb med dyrlegen

forts. fra
foregående side

tyr svært mye at vi Norge opprettholder vår fristatus, og da er det bedre å ta noen prøver for mye enn for få.

Norge er internasjonalt plassert i den laveste risikogruppen av land når det gjelder fare for BSE. EU har nå bestemt at det skal foretas ny klassifisering, og det tyder da på at vi kommer i laveste risikoklasse som ikke krever så strenge tiltak. Dette vil kunne lette arbeid og kostnader på slakteriene som i dag må fjerne det som kalles spesifisert risikomateriale. Det vil si hjerner, øyne, ryggmarg, tarmer og mandler på alle dyr over 12 måneder, og sende dette til destruksjon i egne containere.

Land med god BSE-status vil kunne bruke kjøttbeinmjøl til svin og fjørfe. Det vil også være opp til norske myndigheter å tillate at det lages smalahoved av voksne sauer. I løpet av kort tid vil det nå bli laget et opplæringsprogram om BSE for alle som håndterer dyr, og som selvsagt også omfatter dyreeierne.

Merking

Det kommer fortsatt en del kritiske bemerkninger til individmerkinga for storfe. Noen mener at ett merke bør greie seg, og mange ville helst ha navn foran på merkene. Det siste gjelder de med utmarksbeiting og stølsdrift. Nå er det jo nettopp BSE som gjorde at det måtte innføres en felles merkeordning i EU/EØS. Vi skal til enhver tid vite ut fra

dyrets merker hvor dyret er født, og hvem som eier dyret nå. Dyr mister av og til merker, og da er det nyttig å ha ett igjen i påvente av erstatningsmerket. Jeg kan fra egen erfaring bekrefte at det er svært lite hyggelig å sende inn BSE-prøve fra ei ku hvor merkingen er feil eller mangelfull, eieren er borte og avløseren er medhjelper.

Politikk

Vår gode dyrehelse er vel kanskje et av de viktigste fortrinn vi har i norsk husdyrproduksjon, og dette faktum er et vesentlig element i forholdet mellom husdyrprodusenter og forbrukere, to parter som egentlig er i samme båt. Det er viktig å videreutvikle dette fortrinn, og kanskje kan dette også etter hvert gi markedsmessige uttellingene utenfor landets grenser.

Det er først og fremst Storbritannia som har blitt rammet av mange BSE-utbrudd, og det var også der den menneskelige varianten først dukket opp. En gang dette ble debattert i Parlamentet sa Margaret Thatcher til sine politiske motstandere med sedvanlig britisk sarkasme: «Mine herrer, dere behøver ikke frykte denne sjukdom, husk man må ha en hjerne for å få den.» Siden dette skrives midt under valgkampen kan det nok virke som vi kanskje har noen politikere her i landet også som trygt kan spise BSE-infisert kjøtt. ■

Veggkledning til driftsbygningen

Etter flere år på markedet med plater av resirkulert Polyethylen til veggkledning tar vi nå steget fullt ut og tilbyr plater av toppkvalitets Polyethylen med mål 1200 x 2400 mm.

Platene er ideelle til bruk i melkerom såvel som binger. Kan monteres rett på stender. Fukt- og syrebestandig, vedlikeholdsfri og miljøvennlig.

For nærmere informasjon, ta kontakt på tlf. 750 29 510 eller via e-post gunder@plast-sveis.no

Se også vår hjemmeside: <http://www.plast-sveis.no>

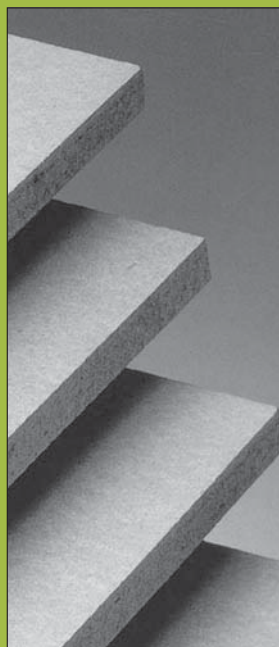
PLAST-sveis AS

8920 Sømna - Tlf. 750 29 510 - Faks 750 29 511

TEROC UNIVERSALPLATE

Sementbasert, trefiberarmert plate.

**BRANNSIKKER
FUKTBESTANDIG
LYDISOLERENDE
STOR STYRKE**

TEROC-platen påvirkes ikke av soppdannelse og råtnes ikke. Platen er motstandsdyktig mot gnagere og insekter. Platen har stor vedheftsevne.

**MELKEROM
HUSDYRRUM
BINGESKILLER
VERKSTEDER
TAVLEVEGGER
SILOER**

TEROC-platen leveres i tykkelser fra 6 - 40 millimeter og i forskjellige lengder.

TEPO

Tepo As, Postboks 307, 7501 Stjørdal
Tlf. 74 82 49 48 - Fax 74 82 55 20 - e-post: tepo@tepo.no

Under Lyngsalpene

Med Lyngenfjorden som nabo og Lyngsalpene som et flott skue,
produserer Mari og Jarle Kiil i Rotsund,
sin tilmålte kvote på 94 tonn.

Odd Rise – GENO

■ Jarle Kiil forteller at han ikke driver på noen spesiell måte, men produserer mjølk og kjøtt så lønnsomt som mulig for ham. 16 årskyr og fullt påsett skaffer Mari og Jarle full sysselsetting. Kyrne går ute fra St. Hans til ut i september.

De siste årene har vært gode fôrår i Troms. Derfor fôrer han med silo om natta. Avlinga i år ser også bra ut. Når vi besøkte Kiil 10. juli skulle siloslåtten starte. I løpet av de 24 åra Jarle har vært bonde har slåttestarten variert fra slutten av juni til 28. juli. Selv om jorda ligger helt ned til kysten er vekstsesongen kort så langt nord, det kan variere mye fra år til år. Det blir høstet ei siloavling og beitet. I år skal det høstes 190 da gras. Jarle forteller at han de siste årene har brukt 25 kg salpeter på enga om våren, dette for å få fart i grasveksten. Ei uke etter sprer han tre tonn naturgjødsl, dette har fungert veldig bra, når graset er i god vekst vil det ta opp nitrogenet fra naturgjødsla.

– Det brukes ingen sprøytemidler, med bare litt salpeterbruk regner jeg dette for å være nært opp til økologisk drift, sier Jarle.

Fornøyd med NRF-kua

Mari og Jarle er godt fornøyd med NRF-besetningen sin. De har kalving i to puljer, ei pulje tidlig om våren og ei seint på høsten. Sammen med rådgiveren setter de opp avlsplan, som de følger. Det kan være

■ Kyrne går ute fra St. Hans til ut i september.

■ Mari og Jarle Kiil driver mjølkeproduksjon i Rotsund i Troms.

problem å se brunst enkelte ganger, spesielt i mørketida. Men på sommeren går det bra. Sjukdom har de nesten ikke på dyra.

– Største problemet nå er at vi de siste åra ikke har fått kvigekalver, skyter Mari inn. – Av 14 kalvinger siste året fikk vi bare tre kviger, året før

fikk vi bare ei. Derfor blir det vanskelig med rekrutteringen.

I et eget fjøs på det ellers så ryddige tunet føres alle okse- ne til slakt.

Dårligere økonomi

Økonomien har blitt dårligere og dårligere for hvert år som går. Dette opptar i høyste grad familien Kiil.

– For oss som har drevet ei tid kan det gå, men penger til investering og vedlikehold blir det mindre av. Enda verre er det for de som skal ta over og starte. Hvem som vil ta over og fortsette med denne produksjonen er spørsmålet. Vi har tre barn, men hvem som blir bonde her vet vi ikke i dag, sier Jarle.

– De som har ordnet arbeidstid er ikke så ivrige på å starte som bønder. Avløsere er det ingen som vil være lenger, sier Kiil. Før var det enklere å få ungdommer til å avløse. Det er nesten umulig nå. For tiden har Kiil sammen med en annen bonde en avløser de er meget godt fornøyd med.

– Hun bruker jeg så ofte hun kan. Dersom en aldri kan ta fri går en fort lei, sier Jarle.

– Etter hvert som flere legger ned mjølkeproduksjonen blir miljøet borte, det blir lenger til hver produsent. I neste omgang går det utover meieriet som legges ned. Dersom myndighetene ikke får opp øynene for det som skjer vil det være slutt på jordbruket i Troms om ti år, mener Jarle Kiil. ■

Surfôrcupen 2001

Fokus på surfôrkvalitet

Når det nå dras i gang en landsdekkende konkurranse om surfôrkvalitet er det for å sette fokus på grovfôr og grovfôrkvalitet.

Jan Erik Kjær

Det er Grovfôrsenteret på Hellerud – Norges Vel, TINE, NLH, GENO og Hydro Agri som står bak surfôrcupen. Opplegget går ut på at deltakerne skal sende inn surfôrpøver som tas ut i tidsrommet 15. oktober 2001 til 15. januar 2002. Disse skal bedømmes og en vinner kåres i våren 2002. (Se forrige BUSKAP side 61).

BUSKAP har tatt en prat med fagkonsulent ved Grovfôrsenteret, Ragnhild Salomonsen og forskningssjef Magne Mo som begge sitter i juryen for konkurransen.

Hvorfor drar dere i gang en slik konkurranse?

– Hensikten er å sette fokus på grovfôr og grovfôrkvalitet. Surfôret er jo sentralt når det gjelder energikonsentrasjonen i fôrrasjonen og fôroppetak. Grovfôret er hovedinnsatsfaktoren i storfeholdet, og surfôret har verdi i kroner og øre og må ikke betraktes som en belastning i produksjonen. Kjennskap til grovfôr-kvaliteten er en mangel i norsk husdyrbruk. Ved å kjenne fôr-kvaliteten er det helt klart kroner å spare. Stikkord er for eksempel økt grovfôroppetak og spart kraftfôr. Det er egentlig ikke kon-

kurranseelementet som er det viktigste. Vi ønsker at gardbrukerne skal lære noe om surfôrproduksjonen som helhet, og da er konkurransen et middel – ikke et mål.

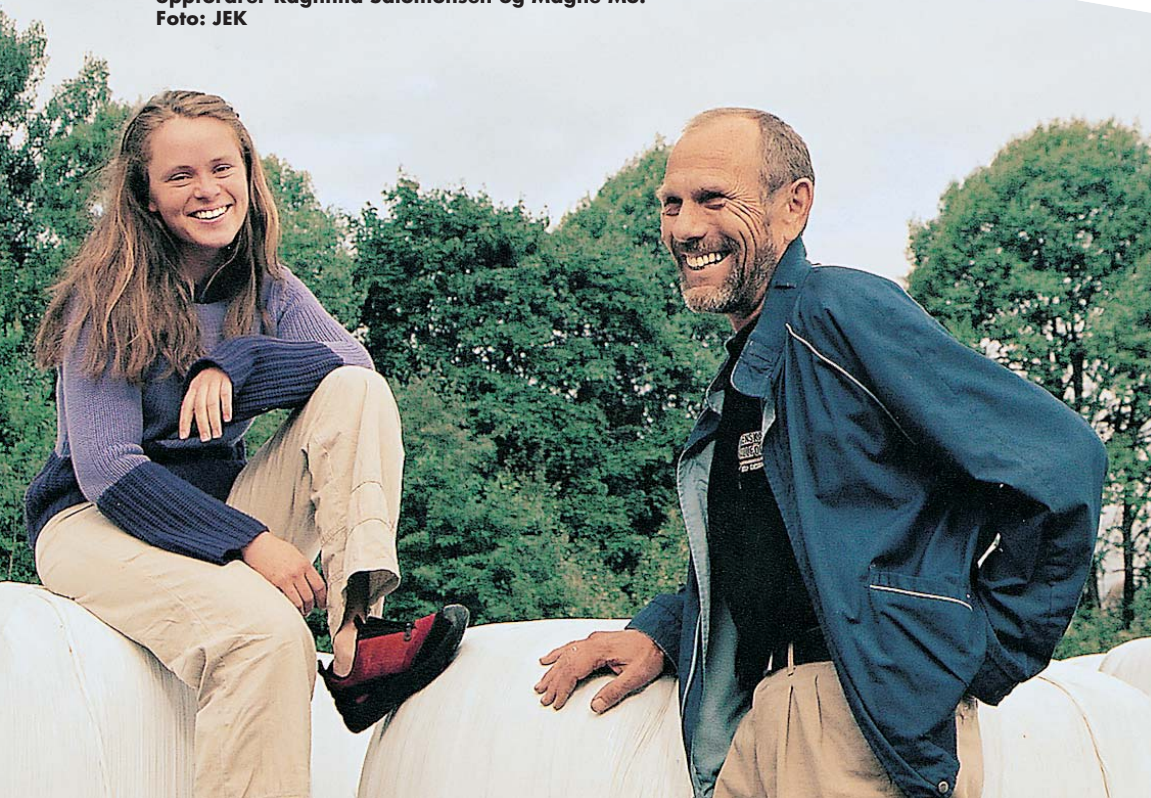
Hva er egentlig godt surfôr da?

– Gjæringskvaliteten, som bestemmes av innholdet av organiske syrer, ammoniakk og etanol, er svært viktig. I tillegg har høstetidspunktet stor betydning for energi og proteinverdien av surfôret. Mange har høy ytelse som målsetting, men dette lar seg ikke kombinere med dårlig surfôr-kvalitet, men selv ved lav ytelse er det helt klart kroner å spare på å forbedre surfôr-kvaliteten slik at en kan gå ned på kraftfôrforbruket.

Men har vi med vekstvilkårene og det planteutvalget vi har i Norge noe forbedringspotensial?

– Det er ikke dårlige grasarter som er hovedårsaken til dårlig surfôr, men høstetidspunkt og innhøstingsrutiner. Det er klart det hadde vært en fordel om vi kunne dyrket for eksempel mais her til lands, men det er faktisk lettere å oppnå høyt energiinnhold i surfôr av timotei og engsvingel enn av engelsk raigras. Gjæringsmessig derimot er det lettere med engelsk raigras. Kløver er også en utmerket fôrplante som øker fôropp-taket. En må gjøre det beste en kan ut fra de forutsetningene vi har. Dessuten er det viktig å merke seg at en i de fleste tilfeller ikke har noe igjen på å spare på ensileringsmidlene.

■ – Meld deg på til Surfôrcupen 2001!, oppfordrer Ragnhild Salomonsen og Magne Mo.
Foto: JEK

De fleste har grovfôrarealer nok i dag, så selv om avlingsmengden går ned vil man få det igjen ved økt kvalitet og derigjennom reduserte kraftfôrkostnader. Det er i alle fall ikke tvil om at grovfôrkapasiteten til NRF-kua på langt nær er utnyttet!

Konkurransereglene kan virke strenge?

– Vi må ha et konkret regelverk for å kunne gjennomføre en slik konkurranse på en rettferdig måte. Likevel er det klart vi må bruke skjønn når vi sitter igjen med de beste forprøvene.

Hva med totaløkonomien i gardsdrifta, den kommer ikke fram gjennom en slik konkurranse?

– Nei, det blir vanskelig å ta hensyn til den totale økonomien. Vi ønsker at flest mulig skal være med på konkurransen, og har per i dag ikke noe godt verktøy for å gi et riktig bilde av økonomien hos samtlige.

TINEs Effektivitetskontroll favner langt fra alle, og er derfor ikke egnet i denne sammenhengen. Når vi kommer så langt som til gardsbesøk vil den subjektive vurderingen komme inn. Økonomiene i drifta vil da bli mer synlig.

Og deltakerne kan selv velge hvilket surfôr de vil sende prøver av?

– Det er en måte å lure seg selv på ved å sende en prøve av det føret som er topp, mens en fører mesteparten av vinteren med mindre godt fôr. Det bør selvsagt være hovedkvaliteten som testes. ■

Du har nå sjansen til å delta i konkurransen om å bli kåret til «Årets Surfôrprodusent 2001».

Påmelding

■ Det Kgl. Selskap for Norges Vel – Grovfôrsenteret, i samarbeid med TINE, NLH, GENO og Hydro Agri lanserer nå for første gang «Surfôrcupen». Dette er din mulighet til å lære mer om egen surfôrproduksjon, samtidig som du har sjansen til å vinne flotte premier som igjen kommer deg og din husdyrproduksjon til gode. Arrangørene tar sikte på å gjøre dette til et årlig arrangement, som skal bidra til økt fokus på god surfôrproduksjon og fôrplanlegging – og til bedre kunnskap om egen produksjon og økonomisk resultat. Du blir deltaker i konkurransen ved å fylle ut påmeldingsslippen (event. kopi), og sende denne inn sammen med surfôrprøven, som må være tatt ut i tidsrommet 15. oktober – 15. januar. Utsending av analyseresultat følger vanlige rutiner, og påvirkes ikke av konkurransedeltakelse.

Surfôrprøven m/påmeldingsslipp, i tillegg til en ordinær lapp/registreringskort med de vanlige opplysninger (navn, adresse, produsentnr., analyse-type osv.) for laboratoriets registrering, sendes: Grovfôrlaboratoriet, Pb 115, 2026 Skjetten.

Alle påmeldte surfôrprøver vil bli analysert for næringsinnhold (NIRS) og gjæringskvalitet. Analyse for gjæringskvalitet er en tilleggsanalyse til standard næringsanalyse, og koster ekstra. Ønsker du i tillegg andre analyser utenom konkurransen må det opplyses om dette på det ordinære registreringskortet.

Juryen vil bestå av Magne Mo (Norges Landbrukshøgskole), Ragnhild Salomonsen (Det Kgl. Selskap for Norges Vel, Grovfôrsenteret) og Per Gillund (GENO).

Juryen vil foreta bedømmelsen etter fastsatte kriterier for god surfôrproduksjon. I tilfeller der det blir nødvendig forbeholder juryen seg retten til å bruke skjønn. Juryen står også fritt til når som helst å trekke inn fag-

personer utenfra dersom det vil vise seg nødvendig for avgjørelsen.

Premiering

- De 3 beste vil bli tildelt hedersdiplom fra Det Kgl. Selskap for Norges Vel. Vinneren får æresbevisningen «Årets Surfôrprodusent 2001».
 - Vinneren får utdelt 1 pall med ensileringsmiddel etter fritt valg fra Hydro Agris sortiment. Tilsvarende vil 2.- og 3.-prisvinneren motta 1/2 pall ensileringsmiddel.
 - Vinneren vil i tillegg bli tilbudt én gratis kursdeltakelse ved GENOs «Storfeskole».
 - Gratis foranalyser i 2002 (maksimum 5 analyser) – gjelder både 1., 2. og 3. prisvinner.
- For konkurranseregler og utvalgsriterier, se **BUSKAP nr 6/01, s. 61**
- For spørsmål vedr. deltakelse og innsending av prøve, kontakt **Grovfôrsenteret, tlf: 64 83 20 50.**

Denne surfôrprøven skal delta under «Surfôrcupen 2001»

Navn:

Adresse:

Postnr.:

Poststed:

Telefon:

Prøve tatt ut, dato:

☐ ☐ ☐
 Distrikt

☐ ☐
 Fylke

☐ ☐
 Herred

☐ ☐ ☐ ☐
 Gård

☐ ☐
 Pk SS

Dato og signatur:

DET KGL. SELSKAP FOR NORGES VEL

NB! Fyll også ut de vanlige opplysningene på en egen lapp/kort, for laboratoriets registrering.

Skal – skal ikke?

■ Marianne og Frode Vik er bekymret for jordbrukets framtid i Troms

Det dyrka arealet på Vik er 92 dekar, men de driver grasproduksjon på vel 200 dekar.

– Det er forholdsvis enkelt å skaffe seg leiejord her i området, forteller Marianne Vik, – det er hun som står for det daglige stellet på gården. Mannen hennes, Frode Vik, er organisasjonssjef i Nord-Norges Salgslag med arbeidsplass i Harstad. De har leid jord cirka ei mil fra gården, overflatedyrka jord som de sjøl har dyrka opp til fullverdig drift.

– Mjølkeproduksjonsmiljøet blir stadig mindre her i distriktet, forteller Marianne. I fjor var det ni som solgte kvota, slik at det nå er igjen bare 51 produsenter i Harstad og Kvæfjord produksjonsdistrikt. Og lokalpressa (Harstad Tidende) forteller i stort oppslag om rekordmange bønder i dette tradisjonsrike produksjonsdistriktet som planlegger salg av mjølkekvote også i år. I Tine Nord-Norge vil hele sju prosent, eller 33 av 469 mjølkeprodusenter selge kvoten sin i år.

Bekymring for framtida

Frode Vik forteller at han merker en sterk bekymring for framtida blant bønder i området. Årsaken til salgsboomen mener han i første rekke ligger i generell svak økonomi i landbruket samtidig med de store investeringskrav som stilles i dag for lovlig og rasjonell drift. Med andre arbeidsalternativer hadde nok enda flere lagt ned drifta, sier han. At den yngre generasjon har andre ønsker enn å drive jordbruk er også en årsak til nedtrappinga, mener Frode. Sjøl har han og Marianne to døtre, som de slett ikke er sikre på om står klar til å fortsette dagens drift, når det en gang blir aktuelt. Marianne nærer også bekymring for utviklingen med hen-

– Mjølkeproduksjon blir det fortsatt på gården så lenge vi bor her, sier Marianne og Frode Vik, men spørsmålet akkurat nå er: Skal vi kjøpe mer kvote eller fortsette som før?

syn til fraflytting, infrastruktur, og et kulturlandskap i forandring som vil gjøre området mindre interessant for reiseliv og turisme.

Marianne og Frode er begge sivilagronomer med henholdsvis husdyr og økonomi som linjevalg. Før de flyttet hjem til farsgården til Frode i 1983, hadde de begge hatt arbeid utenom bondeyrket, han i landbrukssamvirket og hun som journalist i Bondebladet. I åtte år drev de sammen med foreldrene til Frode, og med sau og slaktegris som husdyr. – Men jeg er av dem som ikke synes sau er «åltreite» dyr, og det ble ku og gris i stedet, forteller Marianne. Først drev de rein slaktegrisproduksjon, – men bare slaktegris var kjedelig, dessuten ble det etterhvert ustabile leveringsforhold av smågris. Nå driver de kombinert produksjon med ca 25 årspurker og grising hver 7. uke. For fire år siden bygde de på en løsdriftsavdeling i grisehuset.

Mjølke i løsdrift

Men hos storfeet har det vært løsdrift siden de startet opp med mjølkeproduksjon i 1989. Da hadde de gjennom et par år bygd ut fjøset basert på egne planer og tegninger, – og innenfor det eksisterende sauefjøsarealet. – Det var ikke så enkelt å få plass nok, i hvert fall skulle mjølkeavdelingen vært større, sier Frode, som forteller at de nå har planer om ungdyr- og oksefjøs over en nybygd gjødselkjeller. Hittil har de solgt oksekalvene ved ca 100 kilos «alder». Avdråtten på fjøset

var siste år 7 631 kg med 3,47 og 3,32 i henholdsvis fett- og proteinprosent med en gjennomsnittlig mjølkepris på kr. 3,93 per liter. Fruktbarheten i buskapen er god, – Marianne og Frode er fornøyd med 87 i FS-tall.

Det er kalving året rundt, men det har lett for å «hope seg opp noe» seinhøstes og på forvinteren, som Marianne uttrykker det.

– Vi har prøvd å få til vårkalving, men synes det er vanskelig. Gjennom flere år har det blitt svært mye kvigekalver og lite oksekalver hos oss, – heldigvis, sier Marianne. Kvigene liker hun at er 26–27 måneder gamle når de kalver. Jeg føler de er mer robuste og utvokste enn om de bare er to år, sier hun. Dyra utrangeres etter ytelse, fruktbarhet og celletall. Verken Marianne eller Frode legger stor vekt på eksteriøret, men som så mange andre

■ Her er det mye svart, men de vil helst ha røde kyr.

■ **To fine årganger kviger i flotte omgivelser på setra.**

synes de NRF-populasjonen er for uensartet, spesielt når det gjelder mankehøyde, jur og spener. Dessuten liker de at dyra er røde.

Tidlig slått gir protein

Alt grasets går i silo eller som rundballer. Det blir pressa ca 200 rundballer i året. Tidligere dreiv de leiepressing sammen med en kollega, men dette har de sluttet med på grunn av arbeidsmengden. Gras-

blandingene, som de blander sjøl er timotei og engsvingel samt kløver. Frode mener at han har god betaling for å slå grasets tidlig, helst før skyting.

– Det er nok mange som synes jeg er for hissig på førsteslåtten, men et tidlig slåttetidspunkt viser igjen på proteinprosenten, hevder han.

Beitene er minimumsfaktoren på gården, og de bruker forholdsvis

mye fôr i tillegg til beitene. Kvigene har sommerbeite på setra som ligger syv kilometer unna gården.

Fôrresepten for produksjonsdyra er 46 prosent kraftfôr, 38 prosent surfôr og 16 prosent beite.

For å få «flere bein å stå på» plantet de ut 8 mål med jordbær i fjor. Dessverre ble det en snøfattig vinter med hard frost, og dermed fikk jordbærfeltet store frostska- der, og avlinga ble deretter. ■

■ **Gården Vik i Kvæfjord. Hard barfrost sist vinter ødela mye i jordbæraeren som ligger mellom husa.**

■ **Kombinert svineproduksjon synes Marianne er interessant.**

SAMDRIFT

Samdrift i mjølkeproduksjonen er et aktuelt tema på mange mjølkebruk rundt i landet, og mange produsenter vurderer dette alternativ som en mulighet for å fortsette som mjølkeprodusent eller i hvert fall for å lette en del av dagens problemer i mjølkeproduksjonen. Det er nå godkjent nærmere 700 samdrifter, og skal en dømme etter fram møte på en rekke møter og kurs hvor samdrift har vært tema, vil det også komme mange nye foretak på dette området i tiden som kommer. Langt de fleste samdriftene har 2–3 medlemmer og 20–30 årskyr, men noe få samdrifter har 5–7 medlemmer og 100–130 årskyr.

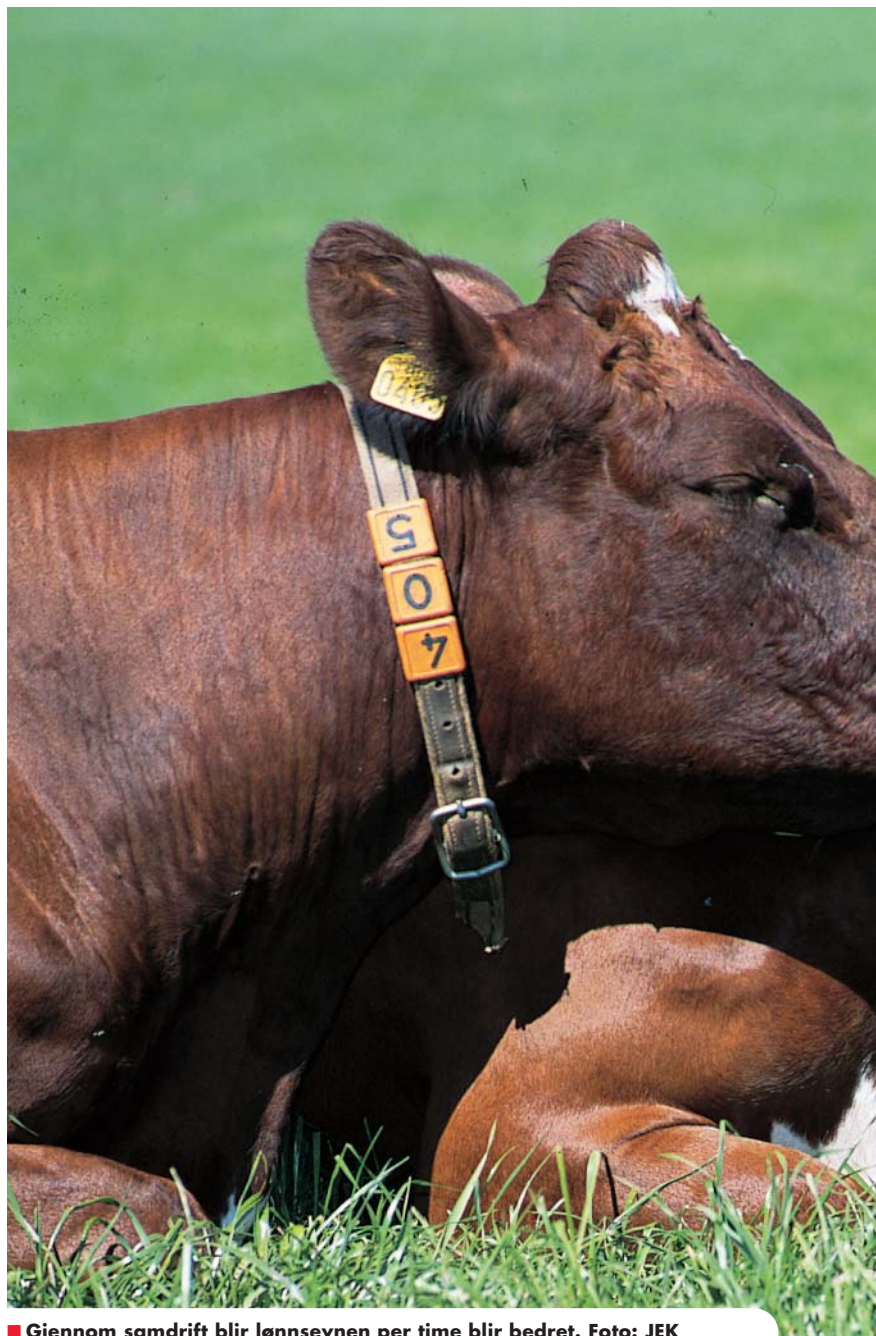
Knut Heie – Nilf

Hva er så en samdrift?

Med en samdrift menes foretak hvor to eller flere mjølkeprodusenter slår sammen sine arealer og besetninger, driver en felles fôr-, mjølk- og kjøttproduksjon, og fordele avkastningen etter innsatt arbeid, areal og kapital. Navnet fellesfjøs brukes i noen grad, men dette betegner mer et opplegg hvor bare mjølkeproduksjon er felles og hvor deltakerne er fôrleverandører til fjøset. Dette var noe prøvd på 50-tallet, men slike opplegg hadde så store svakheter at de opphørte etter relativt få år. Alle samdrifter skal godkjennes av Styringsgruppen for kvoteordningen etter et regelverk fastsatt av Landbruksdepartementet.

Hvilke fordeler og ulemper medfører samdrift?

Bedre muligheter for ferie og fritid, mindre ensomhet samt sikkerhet ved sykdom er de viktigste fordeler for de fleste samdriftsbrukere. Økonomiske forhold er også viktige. Som en ulempe må det nevnes at i en samdrift må det stilles større

■ Gjennom samdrift blir lønnsevnene per time bedre. Foto: JEK

krav til planlegging, driftsledelse og intern informasjon enn hva som er naturlig på et enkeltbruk. Samdrift kan også gi redusert selvbestemmelsesrett for deltakerne. I noen tilfeller blir det en dårligere utnyttelse av eksisterende ressurser f.eks. at eldre, men gode bygninger blir stående unyttet.

De samdriftene som etableres i

dag, blir organiserte som ansvarlig selskaper, men med et delt økonomisk ansvar (DA) for samdriftas gjeld og forpliktelser. Dette medfører at deltakerne fortsetter som selvstendig næringsdrivende, og det de henter ut av samdrifta som godtgjørelse for arbeid, areal og kapital er skattemessig å regne som næringsinntekt på linje med annen

– hva med økonomien?

Samdrift er ikke en generell løsning for bedre forhold for mjølkeprodusenter, men det kan være en meget god løsning i de tilfeller hvor forholdene ligger til rette for det.

jordbruksinntekt. En samdrift kan også organiseres som et samvirkeselskap (BA) eller som et aksjeselskap (AS), men i praksis er dette lite aktuelt da samdrifta i så fall mister produksjonstilskuddene.

I den øvrige organisering, dvs det interne regelverk som skal gjelde mellom deltakerne, står det enkelte prosjekt relativt fritt bort-

sett fra de krav som Styringsgruppen for kvoteordningen, Brønnøysundregistrene, skattemyndigheter og eventuelle kreditorer vil stille. Selskapet for Norges Vel har utarbeidet standardavtale for samdrifter, og denne bør legges til grunn, i hvert fall som en huskeliste i den diskusjonen som må gå forut for en opprettelse av en samdrift.

Nærmere om økonomiske forhold

De økonomiske forhold ved samdrift kan bli noe forskjellig fra et familiebruk. Størrelsen av inntekter og kostnader blir normalt omtrent som summen av hva deltakerne hadde fra før, men måten de kommer på og fordelingen kan endres en god del. I en samdrift fordeles som nevnt overskuddet etter innsett arbeid, areal og kapital. De fleste samdrifter velger å overføre et avtalt beløp hver måned og så foreta en etterbetaling når regnskapet er gjort opp på nyåret. Hvis arbeidsinnsatsen forskyves mellom deltakerne, for eksempel hvis en av disse ønsker å få frigjort mer tid til å hente mer inntekter utenom bruket, vil dette reflekteres i fordelingen av overskuddet mellom deltakerne. Jfr. her regelverket for kvoteordningen som sier at med 2 medlemmer er det et krav at inntekt og arbeidsinnsats fordeles slik at minimum 30 prosent faller på den ene parten. For samdrifter med 3 medlemmer er det tilsvarende minimum 20 prosent, og for samdrifter med 4 eller flere medlemmer er kravet minimum 10 prosent.

Summen av inntekter og kostnader blir som nevnt i stor grad som tidligere. Mjølkekvoten og oppfyllingen av denne bestemmer i stor grad mjølkeinntektene, og da samdrifta generelt får en kvote tilsvarende summen av hva medlemmene hadde før samdrifta ble opprettet, blir det neppe store endringer her. Kjøttinntektene kan gå noe opp eller ned avhengig av hvordan mulighetene for kjøttproduksjonen blir endret. De fleste samdrifter i dag med to eller tre medlemmer setter mjølkekyrne inn i det beste fjøset og ungdyra i det (de) andre, og der-

forts. neste side

Samdrift – hva med økonomien?

forts. fra
foregående side

ved blir også kjøttproduksjonen lite påvirket av en overgang til samdrift.

Tilskuddsforholdene kan endre de økonomiske forhold en del, særlig hvis det er mange medlemmer eller hvis medlemmene har mange dyr i tillegg til mjølkekyr og ungdyr. Fram til 1. juli i år var regelverket slik at en samdrift fikk tilskudd etter ordningen «Tilskudd til husdyr» som for et vanlig enkeltbruk, mens deltakerne i samdrifta fikk tilskudd for egne dyr. Samdrifta fikk ikke avløsertilskudd, men derimot et eget tilskudd til samdrifter som tilsvarte avløsertilskuddet multiplisert med 1,5. Deltakerne fikk eget avløsertilskudd for egne dyr. Deltakerne søkte og fikk «Areal- og kulturlandskaps-tilskudd» for eget bruk, men samdrifta og deltakerne fikk bare ett bunnfradrag. For «Driftstilskudd i mjølkeproduksjonen» fikk samdrifta summen av hva deltakerne hadde fått hver for seg.

Fra 1. juli i år er regelverket at vedrørende «Tilskudd til husdyr» skal alt dyrehold som deltakerne måtte ha på egne bruk inn i samdrifta, og samdrifta søker samlet med et tak på kr 250 000 som skal nedtrappes til kr 190 000 i løpet av 4 år. For «Driftstilskudd i mjølkeproduksjonen» gis det heretter et tilskudd per samdrift. For samdrifter med to og tre deltakere blir tilskuddet henholdsvis kr 165 000 og 220 000. Det blir en overgangsordning ved flere deltakere i samdrifta ved et ekstra tilskudd tilsvarende ett ordinært driftstilskudd per deltaker utover tre. Dette tilskuddet avtrappes lineært over fire år. Det særskilte tilskudd til samdrifter avvikles samtidig som samdrifta kan motta ordinært tilskudd til avløsning ved ferie og fritid uten krav om dokumentasjon.

Deltakerne søker som før om hvert sitt «Areal- og kulturlandskapstillegg» men nå får både de og samdrifta et bunnfradrag.

Det er et begrenset antall samdrifter som blir vesentlig berørt av denne endringen da de fleste samdrifter fra før har alle dyrene inn i samdrifta. Det blir likevel noen, særlig hvis deltakerne i tillegg til samdrifta driver med gris eller fjørfe i noe større målestokk som vil få samlet tilskuddsbeløp vesentlig redusert. Generelt kan det sies at ved to eller tre medlemmer og med lite eller få dyr utenom mjølkeproduksjonen vil det være tilnærmet nøytralitet mellom tilskuddsforholdene i samdrift og enedrift.

På kostnadssiden og regnet i kroner er det særlig maskinkostnadene og bygningskostnadene som kan påvirkes ved samdrift. Det beste råd en kan gi personer som vurderer samdrift er å foreta en grundig gjennomgang av den felles maskinpark med tanke på et godt og fornuftig mekaniseringsopplegg. Her kan det ligge store innsparinger som en absolutt bør ta med seg. Også på bygningssektoren kan det ligge vesentlige innsparinger, særlig hvis partene er i den situasjon at de hver for seg må bygge nytt, og alternativet er en større bygning kontra to eller flere mindre. Både reduseres kostnaden pr. bås plass vesentlig, men også muligheten for egeninnsats øker vesentlig når en kan bygge i fellesskap.

Arbeidsforbruket er også en kostnad, men på et familiebruk uttrykkes det normalt mer i timer enn i kroner. Ved samdrift er det på dette området vesentlige innsparinger. Vi har lite undersøkelser som viser mulighetene, men i praksis ser vi flere tilfeller for eksempel med to deltakere at de stiller i fjøset

annenhver uke og derved har den andre uken disponibel for andre aktiviteter. I vekstsesongen vil ledig kapasitet normalt brukes i planteproduksjonen, men ellers i året vil en få frigjort mye tid for økt inntjening i skog, andre næringer eller som lønnsarbeide.

Generelt kan det sies om økonomien ved samdrift at deltakere beholder årsinntekten, mens lønnsnivået per time blir bedret, noen ganger vesentlig. For å få en rimelig oversikt over de økonomiske konsekvenser for to eller flere bruk som planlegger å gå over fra enedrift til samdrift i mjølkeproduksjonen, bør det utarbeides driftsplanalternativer som viser hva som kan forventes ved de ulike alternativer. Det må også utarbeides nøkkeltallanalyser som viser f.eks. driftsoverskudd i alt, lønnsnivå pr. time, investeringsbehov mm., slik at brukerne får et rasjonelt grunnlag for sitt valg. Det er ikke gitt at det er økonomien som skal styre dette valget, men informasjon om ulike økonomiske forhold må foreligge før avgjørelsen tas.

Hvordan etablere samdrift?

For de som i dag går med tanker eller planer om etablering av samdrift, tror jeg det er meget vesentlig å starte med et besøk på eller en kontakt med et etablert samdriftsbruk for å høre erfaringer på godt og ondt. I tillegg bør en så langt mulig delta på informasjonsmøter og kurs om dette tema. Derpå må det gjennomføres en grundig intern diskusjon og planlegging før en eventuelt starter opp. Det å starte opp i samdrift er en prosess hvor en skal gi seg god tid, og starte opp når partene føler at tiden er moden for det. ■

Du tror det ikke før du ser det!

■ Som bonde kjøper jeg rettledning for 15–20 000 kroner per år. I følge GENO er det en årviss økning i melkeevnen og evnen til produsere protein. Grovfôrprøvene viser en liten, men positiv utvikling. Problemet er bare at både avdrått og proteinprosent synker. I et 20-års perspektiv er det bare kilo kraftfôr per 100 liter melk som ikke synker. Siden det er sammenheng mellom melkeevne og grovfôrøpp-tak kan det være en forklaring på hvorfor kilo kraftfôr ikke synker. Noe annet er det om dette er særlig ønskelig og økonomisk. Kan hende får vi verdens beste ku til å ete mye norskprodusert korn av dårlig kvalitet.

Men realiteten er at jeg som bonde taper penger. Meieriindustrien taper penger.

Med dagens kraftfôr-forbruk skulle NRF-kua melke 7 000–7 500 kilo melk med 3,45 prosent protein hvis den genetiske framgangen til GENO stemmer. – Det er feil kraftfôr, sier GENO. Det har de nok noe rett i. Men vi har brukt samme kraftfôr siden 1992, og grovfôret og fôringen er den samme. Da burde nedgangen skjedd i 1992–1993 for så å flate ut, og deretter skulle avdrått og proteinprosent begynt å stige.

Vi vet alle at avl dreier seg om framtid, og da må vi bruke teoretiske beregninger for å kunne si noe om det ukjente. Men når vi kjenner resultatet blir jo spørsmålet om det er kartet eller terrenget det er noe galt med. Kan det rett og slett være noe feil i beregningene? – Umulig, i følge GENO! Hva står en igjen med da? Jo, selvfølgelig er terrenget feil.

Dette minner meg om en kampanje som går i fjernsynet før påske hvert år, for å minne folk om fjellvettreglene. Der har de også en som heter Severin Suveren. Han sliter med samme problem. – Uflaks, kaller han det! Kan-

■ Arnfinn Landa

skje jeg skulle minne om en fjellvettregel som sier at «det er ingen skam å snu». Husk at vi har hatt avsmessig framgang i 20 år på proteinprosenten og opplevd at det har vært en tilbakegang på to tiendedeler!

Når det gjelder genetisk utvikling for avdrått sier svenskene at utviklingen i Norge er bekymringsfull, slik at en okse med 110 i melkeindeks får 105 i Sverige. Med andre ord så tror de ikke på våre tall. Ser vi på beregningene til Interbull er NRF den eneste røde rasen med negativ utvikling. Dette har foregått siden 1995 uten at det ansvarlige styret har reagert. Dette kan ikke bety noe annet enn at dette må være ønskelig. Siden GENO har en visjon som sier «på vei mot verdens beste storfe», er det naturlig å spørre om hvor lite NRF-kua skal melke før hun er verdens beste?

På kjøtt har vi derimot en betydelig framgang. Så kanskje det er verdens beste ammeku vi har som visjon.

Alle vet at den norske populasjonen i framtida blir for liten. Derfor er vi avhengige av eksport. Det kunne være interessant å få vite hvilke markeder som etterspør denne sære, politiske kua?

Derfor: I framtida må verdiberegningene foregå uavhengig av GENO og rettledning uavhengig av foredlingsindustrien. Da først får vi resultater uten vikarierende motiver og til bondens beste. Kall det gjerne KSL! Arnfinn Landa

Ett medlem – en andel

Forhandlingsutvalget legger opp til at alle medlemmer i Nye TINE skal ha en eierandel pålydende kr 500.

– Det viser seg at de nåværende meieriselskapene er svært ulike når det gjelder antall andeler pr bruk og pålydende pr andel. Dette må harmoniseres før fusjoneringen. Selskapene er derfor nå i ferd med å skaffe seg oversikt over antall aktive og passive medlemmer, og antall andeler og pålydende pr medlem. Dette er etter forslag fra Forhandlingsutvalget, forteller organisasjonssjef Odd Lilleby i TINE Norske Meierier.

Hvem er medlemmer og andelseiere

– Vedtektene i det enkelte selskap er forskjellige. I noen selskaper sier vedtektene at produsentene kan stå som passive medlemmer i ti år. I andre selskaper er denne tiden helt ned til to år. Alle som etter vedtektene er aktive og passive andelseiere i dagens selskaper blir automatisk andelseiere i Nye TINE. De andre blir strøket av medlemslistene, sier Lilleby.

Noen får utbetalt andelsinnskudd

Passive medlemmer som i henhold til vedtektenes bestemmelser ikke lenger har krav på medlemskap, innløses. Det betyr at de får pålydende av andelen utbetalt.

Hvordan blir overgangen til like andeler gjennomført?

– Det vil ikke bli noe krav om innbetaling av ny kapital fra noen medlemmer, da en har valgt å gjøre det slik:

1. For de medlemmer som i dag har en høyere andelskapital enn pålydende på den nye andelen, vil differansen bli utbetalt.
2. For de medlemmer som i dag har en lavere andelskapital enn pålydende på den nye andelen, vil meieriselskapet benytte "fri egenkapital" til å oppjustere andelen.

– Noen selskaper har andelens pålydende som et punkt i vedtektene. Disse må gjennomføre vedtektsendring i løpet av oktober/november i henhold til fastlagte halvårsmøter eller ekstraordinære årsmøter. Alle vedtektsendringer må deretter meldes til «Brønnøysundregisteret».

Gode salgsresultater

– Hittil i år ligger vi an omrent som forventet på søtmeisalg, mens vi for de andre produktgruppene ligger over. Og juicemarkedet er jo et eventyr med en vekst på 25 prosent, sier en godt fornøyd salgsdirektør i TINE Norske Meierier Rune Jenssen.

Salget er best for ost, hvorav faste og halvaste hvitoster er den gruppen som gjør det best.

– Der har vi klart å presse Synnøve Findens markedsandeler tilbake fra 25 prosent og ned til dagens nivå på 19 prosent, sier Jenssen. Han legger imidlertid til at her er det en totalvekst i markedet. Salgsdirektøren venter imidlertid økt konkurranse utover høsten både på søtmeisalg og ost.

– TINEs strategi har vært å ta eierskapet til skolestarten, dette har vi lyktes med, men vi regner derfor med at våre konkurrenter vil komme sterkere utover høsten. Som en motvekt til økt konkurranse framhever Jenssen spesielt den nye satsingen på søtmeisalg hvor vi planlegger en ny mediestrategi og nytt budskap.

– De første resultatene venter vi å se i høst eller til vinteren, så det blir ikke snakk om å hvile på laurbærene, sier Rune Jenssen.

Verdt å vite...

■ **Markedskonsulent**
Eli Hveem Krogsti

Her finner du oss

GENO hovedkontor
2326 HAMAR
Tlf.: 62 52 06 00
Faks: 62 52 06 10

Store-Ree oksestasjon
2335 STANGE
Tlf.: 62 57 48 00
Faks: 62 57 48 02

Hallsteingård oksestasjon
Halldor Flatensvei 52
7081 SJETNEMARKA
Tlf.: 72 88 47 60
Faks: 72 88 47 61

Øyer testingsstasjon
2636 ØYER
Tlf.: 61 27 58 60
Faks: 61 27 58 61

Særheim testingsstasjon
4353 KLEPP STASJON
Tlf.: 51 78 97 40
Faks: 51 78 97 59

www.geno.no

– for deg som vil være
oppdatert!

Aktiviteter

Vandreutstillinger

Etter at restriksjonene i forbindelse med munn- og klauvsjuka er blitt lempet på, er det igjen aktuelt med vandreutstillinger. GENO kan bidra med dommer, deltagerpremier, sløyfer, dommerkort, utstillingsregler samt gode tips om hvordan organisere vandreutstilling. For nærmere opplysninger ta kontakt med din rådgiver eller GENO direkte ved Hans Storlien, tlf.: 62 52 06 00, eller e-postadresse hans.storlien@geno.no.

Brunstkurs

Vi minner om at våre veterinærkonsulenter i samarbeid med pro-

ducenttjenesten i TINE, holder kurs i brunst og brunstkontroll for produsenter over hele landet. Ved behov for kurs i ditt område kan du ta kontakt med din rådgiver.

- Pris: kr. 500,-
- Redusert deltakeravgift for nye medlemmer i GENO.

Storfe 2001

8.-10. november – det er da det skjer! Storfe 2001 går av stabelen i Exporama-senteret på Hellerud. Arrangørene ønsker alle velkommen til en storslagen storfekongress med fagkonferanser, dyreutstilling og noe fagutstilling. For nærmere opplysninger, kontakt oss på tlf. 62 52 06 00.

Åpen post

E-læring

GENO er i ferd med å utvikle kurset Fruktbarhet og økonomi – på internett! Kurset er en videreutvikling av Storfeskolen kurs med samme navn. E-læring er blitt det store satsingsområdet på etterutdanning, og GENO ønsker å kunne tilby sine medlemmer kurs i en form som tar hensyn til bondens travle hverdag og tidvise problemer med å reise bort i flere dager i strekk. Planen er at det endelige produktet er klart for publikum 1. februar 2002.

Du vil finne mer om e-læring på side 30 i denne utgaven av BUSKAP.

Portrettet

4966 Holla fra Notodden i Telemark er i hovedsak plukket ut som bruksokse fordi den er kollet. Ettersom kollete okser ikke er med i årets okseårgang, er dette et alternativ til produsenter som ønsker denne egenskapen inn i besetningen. I tillegg til å være en kollete okse, er 4966 Holla forholdsvis sterk på kg protein. Oksen inngår ikke automatisk i avlsplanen, men må velges inn etter ønske fra hver enkelt produsent. Foto: hah

Fôring av kjøttfekkryssninger

Jan Berg – Institutt for husdyrfag, NLH
Thor Arne Steien – Senter for husdyrforsk, NLH

Ved Norges landbrukshøgskole gjennomførte vi i årene 1996–2000 et større produksjonsforsøk med okser, kviger og kalver av kryssinger NRF x Aberdeen Angus og NRF x Limousine. Forsøket ble finansiert gjennom FAGSENTERET for kjøtt. Totalt ble 100–120 mjølkekyr av NRF inseminert med sæd fra okser av Angus eller Limousine. Vi brukte sæd fra 7 ulike okser av Angus og 4 av Limousine. Bare 2. kalvskyr eller eldre kyr ble inseminert med Limousine, mens også kviger ble inseminert med Angus. Fra fødsel og fram til kalvene var tre måneder gamle, fikk alle kalvene mjølkefôr (heltmjølk), fra 5 liter/dag i starten til 2 liter/dag de siste ukene, kraftfôr (1 kg) og fri tilgang til høy eller surfôr. Tre måneder gamle ble kalvene delt inn i gruppe *Moderat* eller *Høg*. Kraftfôret ble gradvis trappet opp fra 1.0 – til 1.5 kg pr dag i perioden 3–6 måneder, i gruppe *Moderat*, og fra 1.0 – til 2.5 kg pr dag i gruppe *Høg*. Tabell 1 viser fôringa fra kalvene var seks måneder gamle og fram til slakting. Kraftfôret som ble brukt gjennom hele forsøket var Drøvtyggerfôr 97 HØG. Oksene av NRF x Angus ble slaktet når forventet slaktevekt var ca 280 kg mens NRF x Limousine ble slaktet ved ca 340 kg.

Rett etter slakting ble det tatt ut et stykke av rygg-muskelen. Etter et døgn ved 15 °C og sju døgn ved 4 °C ble kjøttet analysert for mørhet og innhold av intramuskulært fett. Alle slakt ble sendt til FAGSENTERET for kjøtt for fullstendig nedskjæring.

Fødselsvekt, kalvinger

Fødselsvektene hos oksekalvene varierte fra 31 – til 51 kg hos NRF x Angus og fra 35 – til 57 kg hos NRF

Slakteokser av NRF x ABERDEEN ANGUS og NRF x LIMOUSINE er sammenlignet i et omfattende fôringsforsøk ved NLH. I denne artikkelen presenteres hovedresultatene fra okseforsøket.

x Limousine. I gjennomsnitt var det ingen statistisk sikker forskjell i fødselsvekt mellom kryssinger. Det var generelt lite kalvingsvanskeligheter. Årsaken kan skyldes at det bare ble brukt store NRF-kyr som hadde hatt minst en kalv fra før, som mødre for Limousine. Ved 13 tilfeller ble det brukt Angus til NRF-kviger. Av disse kalvingene forløp 11 uten særlige problemer, men i to tilfeller fikk vi dødfødte kalver.

Tilvekst

Det var tendens til høyest daglig tilvekst hos Anguskryssingene i kalveperioden (0–6 måneder). I slutfôringsperioden (6 måneder – slakting) var forskjellen i tilvekst mellom Angus- og Limousinekryssinger ubetydelig ved moderat (2.5 kg/dag) kraftfôrnivå. Ved høyt kraftfôrnivå (5.0 kg/dag) var derimot daglig tilvekst ca 150 g høyere hos Angus- sammenlignet med Limousinekryssinger på samme fôring.

Det var imidlertid stor forskjell i slaktealder mellom kryssinger. I vinterhalvåret, dvs i perioden 6–15 måneder var forskjellen i tilvekst mellom kryssinger på samme fôring ubetydelig. Tilveksten hos Limousinekryssingene var imidlertid betydelig lavere i perioden 15 måneder – slakting (sommerhalvåret), sammenlignet med perioden 6–15 måneder. I gjennomsnitt for hele slutfôringsperioden var derfor tilveksten hos Limousinekryssingene lavere sammenlignet med

Anguskryssingene, som ble slaktet tidligere (se tabell 2 side 54). Mellom fôrgruppe *Moderat* og *Høg* var det ingen forskjell i daglig tilvekst i kalveperioden. Dette var noe uventet, men kan skyldes at forskjellen i fôrstyrke, kalveperioden sett under ett, ikke har vært særlig stor. I slutfôringsperioden var det derimot betydelig forskjell i daglig tilvekst mellom gruppe *Moderat* og *Høg*, med tilvekst på henholdsvis 1 200 og 1 400 g/dag i gjennomsnitt for hele perioden.

Fôropptak, fôrforbruk

Opptaket av grovfôr var som ventet påvirket av kraftfôrnivå. I gjennomsnitt var opptaket av surfôr ca 1.4 kg tørrstoff pr 100 kg levendevekt i gruppe *Moderat* og 1.1 kg i gruppe *Høg* hos NRF x Angus. Det betyr at for hver kg økning av kraftfôrtørrstoff reduserte oksene opptaket av grovfôr med ca 0.5 kg tørrstoff.

Også mellom kryssinger var det forskjell i fôropptak. Limousine hadde ca 10 prosent lavere grovfôr-opptak ved samme kraftfôrnivå og vekt i forhold til Anguskryssinger. Selv om opptaket av grovfôr var lavere hos Limousinekryssingene var imidlertid fôrforbruk pr kg tilvekst likt for begge kryssinger, ca 5.5 FEm/kg tilvekst. Fôrforbruk pr kg tilvekst var ca 10 prosent høyere i gruppe *Høg* enn i gruppe *Moderat*.

Slaktekvalitet

Som ventet var det tydelig forskjell mellom kryssingene i klassifisering

■ Limousinekryssingene ble seint slakte-modne og et relativt høyt kraftfôrnivå er derfor å anbefale for å unngå for høy slaktealder. Foto: JEK

Tabell 1. Føring av oksekalver fra 6 måneders alder og fram til slaktning.

	NRF x Angus		NRF x Limousine	
	Moderat	Høg	Moderat	Høg
Antall okser	15	13	14	14
Kraftfôr pr dag (kg)	2,5	5,0	2,5	5,0
Surfôr (gras om sommeren)	appetitt	appetitt	appetitt	appetitt

og slaktekvalitet. I gjennomsnitt oppnådde Anguskryssingene klasse O/O+ og Limousinekryssingene klasse R. Det var imidlertid stor variasjon i klasse hos begge kryssinger (se tabell 2 neste side). Forskjellen i klassifisering avspeilet seg også ved nedskjæringa. Kjøttprosent, beregnet som mengde kjøtt i forhold til summen av kjøtt pluss bein, var 77 prosent hos Angus- og 80 prosent hos Limousinekryssingene. Selv om det var tydelig forskjell i kjøttfylde mellom kryssingene, var derimot andelen «biff» og «edle» stykningsdeler lik for begge kryssinger, ca 32 prosent av den totale kjøttmengden.

Mange slakt innen begge kryssinger oppnådde fett-trekk, særlig okser i gruppe *Høg* hadde mye trekk for fett. I gjennomsnitt oppnådde NRF x Angus fettgruppe 3/3+ og NRF x Limousine fettgruppe 3, men variasjonen mellom slakt innen gruppe (se tabell 2 neste side) var betydelig.

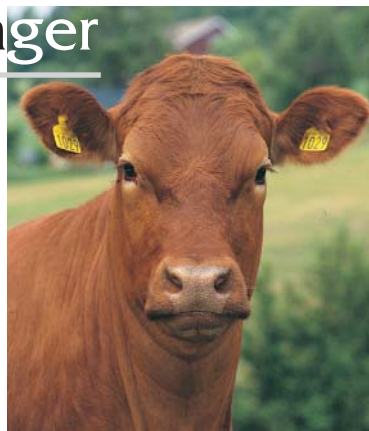
Kjøttkvalitet

Det var ingen statistisk forskjell mellom kryssinger eller kraftfôrgruppe i kjøttets innhold av intramuskulært fett (IMF). Internasjonalt regner man at IMF bør være minst 2,5 prosent for å oppnå best kvalitet. Begge kryssingene hadde derfor et tilfredsstillende innhold av IMF. Det skyldes at alle slaktene fikk tid til å bli tilstrekkelig slakte-modne. Det er som kjent positiv sammenheng mellom slaktets totale fettinnhold og innhold av intramuskulært fett. Det var heller ingen statistisk forskjell mellom gruppene i mørhet. Innen gruppe var imidlertid variasjonen i mørhet betydelig. Hos begge kryssingene hadde over halvparten av oksene WB-verdier

forts. nese side

Fôring av kjøttflekryssninger

forts. fra foregående side

høyere enn 50 newton, som på grunnlag av flere forbrukerundersøkelser betyr seigt kjøtt. Bare hos Anguskryssinger ble det målt WB-verdier under 40 newton (20 prosent av oksene). Kjøtt som har WB-verdier under 40 newton blir klassifisert som veldig mørt i de samme undersøkelsene.

Hvordan bruke resultatene i praksis?

Resultatene fra klassifisering og nedskjæring bekreftet at mange slakt var «overfeite». Det er imidlertid fullt mulig i praksis å regulere slaktets fettinnhold ved å tilpasse slaktealder og slaktevekt etter forstyrke og dyremateriale. Resultatene fra forsøket gir en god pekepinn på hva som er høvelig slaktevekt og slaktealder hos kryssinger av NRF x Angus og NRF x Limousine på moderat og høy forstyrke. Dersom vi ønsker slakt med fettgruppe 2+/3- bør Anguskryssinger sannsynligvis slaktes ved 260 kg slaktevekt ved moderat kraftfôrnivå, eller 250 kg slaktevekt ved høyt kraftfôrnivå. Slaktealder er da henholdsvis ca 15 1/2- og 13 1/2 måned. Limousinekryssinger bør sannsynligvis slaktes ved 340 kg slaktevekt ved moderat kraftfôrnivå og 320 kg slaktevekt ved høyt kraftfôrnivå. Slaktealder er da henholdsvis 20 eller 17 måneder.

Konklusjon

Resultatene fra forsøket har vist at den største fordelen med Angus som krysses med NRF først og fremst er slakteokser som oppnår slaktemodenhet etter relativ kort sluttføringsperiode. Slaktekvaliteten vil imidlertid være omtrent den samme som for ren NRF. Anguskryssinger kan føres både med moderate og høye kraftfôrmengder,

Tabell 2. Resultater oppnådd i kryssingsforsøket med okser 1996–2000.

	NRF x Angus		NRF x Limousine	
	Moderat	Høg	Moderat	Høg
Fødselsvekt, kg	43	44	46	46
Vekt v/6 måneder, kg	172	180	170	160
Tilvekst fra fødsel til 6 mnd., kg/dag	0.717	0.756	0.689	0.633
Vekt v/slaktning, kg	554	566	637	625
Slaktevekt, kg	278	286	339	336
Alder v/slaktning, mnd.	16.8	14.9	20.2	17.8
Tilvekst fra 6 mnd. til slaktning, kg/d	1.211	1.484	1.145	1.347
FEm/kg tilvekst	5.2	6.0	5.1	5.6
Surfôr (kg tørrstoff/100 kg levendevekt)	1.43	1.12	1.32	0.99
Klassifisering, klasse (gjennomsnitt) ¹⁾	5.4	5.8	8.1	7.7
- « - , laveste/høyeste klasse	O-/R-	O-/R+	O+/U-	O+/R+
- « - , fettgruppe (gjennomsnitt) ²⁾	8.1	9.0	7.4	8.5
- « - , laveste/høyeste fettgruppe	3-/4-	3-/4	2+/3+	3-/4
Nedskjæring, fett% ³⁾	17.7	19.8	14.8	18.8
- « - , kjøtt% ⁴⁾	77.2	77.0	80.4	79.6
- « - , biff% ⁵⁾	31.9	31.3	31.3	32.8
Kjøttkvalitet, mørhet (WB-verdier)	45	57	59	55
- « - , intramuskulært fett (%)	2.9	3.0	2.4	2.8

¹⁾ 1 = P-, 2 = P, 3 = P+, 4 = O-, 5 = O, 6 = O+, 7 = R-, 8 = R, 9 = R+ osv.

²⁾ 1 = 1-, 2 = 1, 3 = 1+, 4 = 2-, 5 = 2, 6 = 2+, 7 = 3-, 8 = 3, 9 = 3+ osv.

³⁾ Fett-% = (kg fett/slaktevekt) x 100

⁴⁾ Kjøtt-% = (kg kjøtt/kjøtt + bein) x 100

⁵⁾ Biff-% = (kg biff/kjøtt) x 100

men ved høy forstyrke må man være ekstra påpasselig for å unngå for feite slakt. Den største fordelen med Limousinekryssinger er at slaktekvaliteten blir klart bedre sammenlignet med ren NRF. Limousinekryssingene blir imidlertid seint slaktemodne og et relativt

høyt kraftfôrnivå er derfor å anbefale for å unngå for høy slaktealder. Interesserte som ønsker mer informasjon om resultatene fra forsøket, kan få sluttrapporten ved å henvende seg til FAGSENTERET for kjøtt eller Institutt for husdyrfag v/Jan Berg, (jan.berg@ihf.nlh.no).

MINDRE KRAFTFÔR

men bedre fôrutnytting

Hans A. Hals

■ I år har det vært testing på rasene Limousin, Charolais, Hereford og Aberdeen Angus.

– Vi må være forsiktige med å sammenlikne årgangene, forteller Kristian Heggelund. – Fôrkvalitet, kulde, helse og andre ytre faktorer varierer fra år til år. I motsetning til forrige testingsperiode har testdyra denne gang vært så og si uten sjukdoms-problemer. Dermed blir testresultatene innen året sikrere og mer å stole på. En annen årsak til sikrere resultater, først og fremst med hensyn til grovfôropptak og fôrutnyttelse, er at kraftfôrrasjonene er vesentlig mindre. Tidligere fikk oksene tildelt så mye kraftfôr at det dempet lysten på grovfôr. Dermed ble ikke resultatene helt representative hverken for enkelt dyr eller rasen de representerte. Nå har Avlsutvalget fastsatt et «tak» på 5,5 kg/dag Formel Elite for de tunge rasene og 4,5 kg for Hereford og Aberdeen Angus. Kan hende dette kommer til å bli satt ytterligere ned. I praksis kan Kristian registrere at dyra ikke alltid eter opp kraftfôrrasjonen sin.

– Men for framføring til slakt kunne det nok vært ønskelig med et mer proteinrikt kraftfôr med noe høyere kalsium-innhold, mener Kristian Heggelund.

Forskjellene i grovfôropptak og tilvekst er store innen rasene. For Hereford-gruppen varierer de med 1,3 fe.m. og 490 gr/dag, for Angus med 2,1

– Testingsstasjonen for kjøttfe på Staur i Stange er blitt populær blant produsentene. Nå får vi bare inn de beste dyra, det kan vi bedømme ut fra stammen, sier bestyrer Kristian Heggelund.

■ – Den beste fôrutnyttaren behøver ikke være den oxen som har størst grovfôropptak, sier stasjonsansvarlig Kristian Heggelund. Foto: hah

fe.m. og 326 gr/dag, for Charolais med 2,6 fe.m. og 544 gr/dag, og for Limousin med 2,9 fe.m i fôropptak per dag og 425 gram tilvekst per dag.

– Det behøver ikke være den oxen som har det største grovfôropptaket som er den

beste fôrutnytter, sier Kristian Heggelund. Et eksempel fra Charolais i år er oxen 9673 Ringo av Oppegård som hadde et grovfôropptak omtrent som midlet for rasen, men som oppnådde en tilvekst på ca 1900 gram

og ved ett års alder veide 100 kilo mer enn gjennomsnittet for rasen. – For egenskapen «fôrutnytting til produksjon» har vi en indeks – et F-tall. For denne egenskapen fikk Ringo av Oppegård 113, mens 9670 Rapsody av Bakke med 2020 gr tilvekst fikk 97 for fôrutnytting. Når det gjelder slakteresultater for de oksene som ikke ble seminokser så skiller Limousin seg ut både når det gjelder slakteprosent og slakteklasse, forteller Kristian Heggelund.

Årets seminokser av kjøttfe kan ses i oksekatalogen. ■

Gjennomsnittlig tilvekst og fôrforbruk på fire kjøttferaser.

Rase	Tilv.gram/dag	Fe.m.grovfôr/dag	Beste okse
Hereford	1512	5	9384 – 1748 gr/dag
Angus	1482	4,7	9851 – 1621 gr/dag
Charolais	1709	4,8	9670 – 2020 gr/dag
Limousin	1 575	3,9	9235 – 1786 gr/dag

Felles satsing på ØKOKJØTT

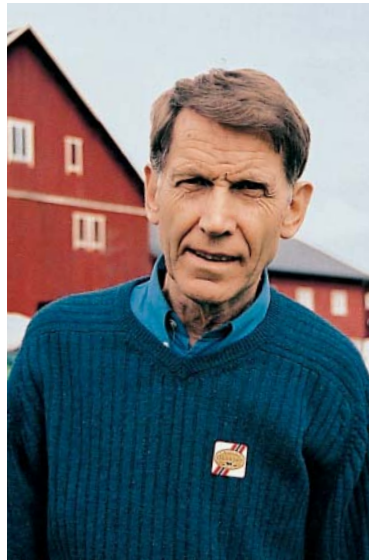
Solveig Goplen

Fram til i dag har planlegging og tilpasningen av tilførslene av økologisk kjøtt vært svært vanskelig. Norsk Økokjøtt BA får gjennom denne samarbeidsavtalen ansvaret for å følge opp og balansere tilførslene i forhold til etterspørselen i markedet. Norsk Kjøtt skal betjene sine tradisjonelle kunder innenfor industri, dagligvare og storhusholdning, mens Norsk Økokjøtt BA skal utvikle opplegg for salg direkte til forbruker.

Norsk Kjøtts økostrategi

I mange år har kvantumet av økologisk kjøtt vært svært begrenset, og omsetningen har vært en hodepine for kjøttsamvirket. Under pressekonferansen som Norsk Kjøtt BA og Norsk Økokjøtt BA holdt i august, la styreleder Torbjørn Skjerve vekt på at tida nå er inne for en tydelig strategi for å få økologisk kjøtt ut til forbruker. I framtida vil det bli slik at utviklingen av økologisk landbruk vil være avhengig av utviklingen av forbruket av økologiske varer. Den økologiske forbrukeren er til forveksling lik andre og ønsker et vanlig vareutvalg. Likevel ser en nå økt interesse for opprinnelse og særpreg. Gjennom tett samarbeid med økoprodusentene gjennom avtale med Norsk Økokjøtt BA vil Norsk Kjøtt BA være med å stimulere til utvikling av et slikt marked.

Norsk Kjøtt BA vil subsidiere økotillegg til produsent i to år. Deretter er strategien at økokjøttet skal dekke sine omsetningskostnader og pristillegg gjennom markedspris. Avtalen med Norsk Økokjøtt BA er nyskapende. Norsk Kjøtt BA inngår et gjensidig forpliktende samarbeid med en «ung» organisasjon i startgropa. Målet er å skape en felles plattform med arbeidsdeling.

■ Styremedlem Toralf B. Metveit fra dyrebeskyttelsen er blant annet ikke fornøyd med at det kan brukes kutrener. Foto: SG

Her vil Norsk Kjøtt BA få et nært samarbeid med en organisasjon som tør å ta ansvar og risiko. Økokjøttet skal slaktes ved de lokale anleggene. For å få en mer rasjonell foredling samles den ved Gilde FS. Det industripakke økokjøttet skal merkes med Gilde/Goman.

Nykooperativ

Norsk Økokjøtt BA ble stiftet høsten 2000. Styreleder er Dagfinn Eriksen. Norsk Økokjøtt BA er en Nykooperativ med et medlemsinnskudd på 5000 kroner. I vedtektene er det lagt vekt på at medlemmene skal produsere slakt av høy kvalitet. Det er innledet samarbeid med Dyrebeskyttelsen for å samarbeide om dyre-etiske krav. Opprinnelig var det 30 produsenter fra Østfold og Akershus som etablerte Norsk Økokjøtt BA. Bakgrunnen var en frustrasjon over at det økologiske kjøttet ikke nådde ut til forbrukeren, og en vilje til å ta ansvar og

gjøre noe med situasjonen. Målet er nå å bli en landsomfattende organisasjon, der alle Debiogodkjente kjøttprodusenter kan bli medlemmer. I dag har organisasjonen 50 medlemmer. Målet er å utvikle av et profesjonelt direktesalg fra bonde til forbruker som et supplement til det ordinære markedet. Norsk Økokjøtt BA vil bruke internett som kommunikasjonsmiddel.

SND-Prosjekter

Norsk Økokjøtt BA og Kjøttsamvirket skal i samarbeid gjennomføre fire prosjekter med en kostnadsramme på 4,6 millioner kroner. Via Verdiskapningsprogrammet for matproduksjon bidrar SND med 2 millioner til støtte og gjennomføring av prosjektene. Verdiskapningsprogrammet skal legge til rette for at primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter som utvikler spesialiserte matvarer av høy kvalitet for salg i markeder med høy betalingsvillighet.

- **Ny samvirkeorganisering.** Utvikling av en samvirkeorganisasjon basert på prinsippene i en ny kooperativ organisering. Målet er at kommunikasjon og medlemsdeltagelse skjer via internett.

- - Gjennom Norsk Økokjøtt BA kan debiogodkjente produsenter delta i et spennende samarbeid. Ta kontakt med norsk.okokjøtt@gilde.no, sier styreleder i Norsk Økokjøtt BA Dagfinn Eriksen og styreleder Torbjørn Skjerve i Norsk Kjøtt BA.

Norsk Kjøtt BA og Norsk Økokjøtt BA har inngått en samarbeidsavtale for å bedre omsetningen av økokjøtt.

Eksisterende kapasitet på slakting, skjæring og foredling skal benyttes.

SND går inn med to millioner kroner.

- *Styring av tilførselene.* Utvikling av planleggingsmodeller, koordinering av slakting når markedet etterspør kjøttet.
- *Kvalitetssikring av økologisk produksjon.* Målsettingen er å utvikle tilleggskrav til KSL og Debio som går på prosessstyring av produksjon og etiske og dyrevernmessige forhold vedrørende drift, utlasting, transport og slakting av dyr. Et revisjonsopplegg skal utvikles, men det skal koordineres slik at økoprodusentene ikke opplever flere ulike systemer og revisjoner.
- *Utvikling av franchise-konsept for salg til forbruker.* Utvikling av et omsetningssystem for de medlemmene i Norsk Økokjøtt som ønsker å selge direkte til forbruker. Prosjektet skal utvikle produkter som medlemmene kan leie-produsere og pakke hos Kjøttssamvirket. Norsk Økokjøtt BA utvikler produktene, emballasjen, internettoplegget og markedsføringskonseptet som alle medlemmer kan benytte mot en avgift.

Gjennom et så nært samarbeid med Norsk Kjøtt BA, med utnytting av eksisterende kapasitet for slakting

og foredling, fornyelse av organisering og utvikling av nye leverings og distribusjonsmetoder er disse prosjektene helt i tråd med verdiskapningsprogrammet for matproduksjon.

Dyrebeskyttelsen

Både Norsk Kjøtt BA og Dyrebeskyttelsen har en representant i styret i Norsk Økokjøtt BA. Det at dyrebeskyttelsen sitter med en representant er en spennende måte å nærme seg forbrukeren på.

Flere av framtidens forbrukere vil legge vekt på dyrevelferd. Det betyr at flere vil bry seg om hvordan produksjonen av kjøtt foregår. Styremedlem Toralf B. Metveit fra dyrebeskyttelsen la på pressekonferansen ikke skjul på at han ikke er fornøyd med at det kan brukes kutrener, at det ikke er noen klare regler for hvor lenge kalven skal gå med mora og at avvenningstidspunktet for smågriser er i konflikt med purka sin preging av ungene. Han la også vekt på at nye adferdsstudier må tas på alvor. Konsekvensen må bli at det blir et mer naturlig dyrehold. Dyrebeskyttelsen mener at det er viktig å legge lista høyere enn offentlige forskrifter og debio-regler. ■

Karin Spanne

i redaksjonsrådet

Karin Spanne fra Finnøy i Rogaland har blitt medlem i redaksjonsrådet til BUSKAP. Karin er født og oppvokst i Sandnes. Etter fullførte studier ved Landbrukshøgskolen på Ås har hun vært ansatt som fagansvarlig for mjølk og mjølkehygiene i organisasjonsavdelingen i TINE Meieriet Sør. I 1999 kjøpte hun gard på Finnøy. Her driver hun med mjølkeproduksjon på 16 årskyr. Redaksjonen ønsker Karin velkommen og ser fram til et spennende samarbeid.

Redaksjonsrådet består forøvrig av konsulent i TINE Østlandsmeieriet, Åse Flittie Anderssen fra Vågå, avlssjef i GENO, Torstein Steine og avdelingsleder for utviklingsavdelingen i GENO, Arne Ola Refsdal. Rådet har tre møter årlig der ideer og tanker om bladproduksjonen drøftes.

Fortsatt MKS

Det dukker fortsatt opp tre til fem munn- og klauvsjuketilfelle per dag. På tross av den store forebyggende nedslaktingen på 3,5 millioner dyr, herav 560 000 storfe, har myndighetene i England fremdeles ikke kontroll med situasjonen. Man regner ikke med å ha kontroll med den smittsomme sykdommen før i første halvdel av 2002.

«Avl i buskapen»

er nå tilgjengelig for bøndene

Astrid Karlsen, Hans Storlien, Torstein Steine – GENO

■ I BUSKAP nummer 2 i år beskrev Ketil Nordseth GENOs avlsplanleggingsprogram «Avl i Buskapen», og hvordan dette ville bli tilgjengelig på internett i løpet av våren. Lanseringen av programmet gikk som planlagt, og fra mai har programmet vært tilgjengelig for produsentene. GENO distribuerer programmet i fellesskap med TINE Norske Meierier. Funksjonene og valgmulighetene i «Avl i Buskapen» ble beskrevet i detalj av Ketil Nordseth, så her nevner vi bare kort de mest sentrale punktene.

Maksimal uttelling

Gjennom å sette opp avlsplaner med «Avl i buskapen» sikrer vi at den enkelte bonde får maksimal uttelling av avlsarbeidet i sin egen besetning, samtidig som sædfordelingsreglene følges, og vi sikrer riktig oksebruk som gir oss mulighet for framtidig avkomsgranskning og nye seminokseemner. Vi håper derfor at så mange produsenter som mulig vil ta i bruk programmet som nå er lansert i en brukervennlig, windowsbasert utgave. For produsenter som ikke ønsker, eller ikke har mulighet til å kjøre programmet selv, vil det fremdeles være rådgivningstjenesten som er behjelpelig med å sette opp avlsplan.

Når du som produsent har lastet ned og installert «Avl i Buskapen» på din datamaskin og fått brukerautorisasjon, bestilles og hentes okse-

Alle produsenter som har tilgang til TINEs medlemstjeneste «Min Buskap» kan nå gratis laste ned «Avl i Buskapen» og bruksanvisning, og så langt har i overkant av 500 produsenter tatt i bruk programmet.

data og opplysninger om kyrne i besetningen fra henholdsvis oksedatabanken og kukontrollen i løpet av noen minutter. Du har da mulighet for å få oversikt over alle eliteoksene som er i bruk. Noen okser er ikke avkrysset, dette medfører at de ikke vil inngå automatisk i planen, dette gjelder okser som har lite sædlager (4755 Leikvoll og 4919 Øyslebø), spesialokser (5153 Stokke – sterk på kjøtt og 4966 Holla – kollet) og importokser (SRB, SLB, Finsk Ayrshire, Rød Dansk og SDM). Disse oksene kan tas med i planen ved å markere dem i okselisten. Importokser av SRB og Finsk Ayrshire

brukes som oksefedre, dette bør man ta hensyn til hvis man ønsker mulige seminokseemner.

Dyr i besetninga blir listet opp på skjermen, og man oppgir hvilke kyr og kviger som skal bedekkes. Det er mulig å la programmet styre bruken av eliteokse og ungokse, eller sette inn egne valg ut fra antall elite- og ungokser som skal brukes i besetninga. Der eliteokse er valgt, er det mulig å velge opp til to egenskaper det skal legges spesiell vekt på i oksevalget, og det er også mulig å velge en buskapsegenskap som det skal legges spesiell vekt på i okseutvalget for besetninga.

Oppdatert versjon

De av produsentene som var tidlig ute og lastet ned programmet i vår, vil ha registrert at vi la ut en oppdatert versjon av programmet i juli. Det er ingen forskjell i beregningene som gjøres i denne versjonen i forhold til den som ble lagt ut i mai, men i den nye utgaven er det blitt mulig å lagre egenskapsvalgene for hver enkelt ku i avlsplanen, slik at dette ligger lagret hvis planen skal kjøres på nytt seinere.

Vi kommer til å gjøre justeringer av programmet i henhold til kommentarer og ideer fra produsentene som tar i bruk «Avl i Buskapen». Vi regner med å sende ut en oppdatert versjon av programmet rundt nyttår. Vi håper i denne versjonen å ha tilgjengelig en funksjon som gjør det mulig å planlegge eventuelle seminokseemner i besetninga. Det vil sannsynligvis også bli mulig å sende avlsplaner på e-post, noe rådgiverne kan bruke for å sende oppdaterte avlsplaner til produsenter som har e-post, men som ikke kan eller vil kjøre avlsprogrammet selv. Produsenter som har lasta ned «Avl i Buskapen» tidligere vil få beskjed om at en ny versjon er tilgjengelig.

Lykke til med bruken av «Avl i Buskapen», og vi håper så mange som mulig av dere vil bruke programmet aktivt til å planlegge avlsarbeidet i egen besetning! ■

Gjør gardsoksen ARBEIDSLEDIG

*Velg økonomisk gevinst gjennom
målrettet avl - velg semin.*

Les mer om hva vi kan tilby på www.geno.no eller ring oss på 62 52 06 00.

Din partner på storfe

Nytt fra Storfekjøttkontrollen

Storfekjøttkontrollen er en landsomfattende husdyrkontroll for kjøttfe og kjøttfekreysninger, driftet av FAGSENTERET for kjøtt.

Anitra Lindås og Grethe Ringdal

Stor økning i antall medlemmer

I skrivende stund har Storfekjøttkontrollen over 900 medlemmer, og det er en økning på over 350 siden januar 2001.

Demonstrasjonsversjon av Storfekjøttkontrollen

Vi har sendt ut over 230 bondeversjoner av programmet. Flere slakterier har hatt de første kursene i bruk av programmet for sine medlemmer. Det vil være behov å holde flere kurs etter hvert, da interessen for å registrere selv er stigende.

For dem som er interessert i å prøve ut Storfekjøttkontrollens bondeversjon, anbefaler vi å ta kontakt med det lokale slakteri og be om å få låne en demonstrasjonsversjon av programmet. Den kan lånes gratis i 3 måneder. De som er medlemmer fra før vil få overført alle opplysningene som tidligere er registrert. Vi selger programmet til redusert pris, kr 1000 i en periode nå. Årlig oppgraderingsavgift er på kroner 300.

Nytt GENO Storfeskole-seminar

GENO Storfeskole arrangerer seminar i Hamar i dagene 8. og 9. januar 2002. Hovedtema første dag er management/driftsledelse. Dag to av seminaret vies i første rekke til temaene løsdrift og til de forbedringsmuligheter som ligger i eksterne båsfjøs. Fullstendig program vil bli lagt ut på internett, www.geno.no, når det er klart. Vi regner med at det vil bli trangt om plassene, så her gjelder det å være tidlig ute, det er de første som får plass.

Velkommen til GENO Storfeskoleseminar!

Fra programmet

- Er norsk mjølkeproduksjon defensiv eller offensiv?
- Management – hva og for hvem, produksjonsrutiner.
- En bevisst holdning til egen produksjon.
- Driftsopplegg – må det bygges?
- Besetningsstyring – avl, helse, før og mjølking.
- Om å styre og lede.
- Siste nytt om løsdriftfjøs.
- Hva kan gjøres med det gamle fjøset?
- Mjølkerommet.
- Bygg for å ivareta klauvhelsen.

Seminaravgifter

Seminaravgift fra 1 700 til 2 300 kroner.
Påmelding på e-post: lars.erik.ruud@geno.no
eller på telefon 62 52 06.00.

NRF-kyr på litauisk TV

■ Et TV-team fra Litauen har vært på besøk hos Norsvin og GENO, og laget et program omkring norsk svine- og storfeproduksjon. Det er forholdsvis store forskjeller på litauisk og norsk storfeproduksjon, både når det gjelder husdyrkontroll, avlsprogram og avdrått. I 1951 ble Litauisk rød godkjent som egen rase. Rasen består av om lag 178 tusen kyr, men bare ca 42 tusen av disse er kontrollert for avdrått. Gjennomsnittsbu-skapen hos private bønder er fire kyr, mens den for de store landbrukskollektivene er på 190 kyr. Avdråttene for de kontrollerte dyra lå i 1999 på 3 929 kg mjølk med 4,33 prosent fett og 3,25 prosent protein. På bildet er TV-teamet på besøk hos Einar og Jens Frogner på Dørum gård i Vang Hedmark. Fra v. redaktør Pranas Sliuzas, Jonas Zultauskas fra Lietnorsvinas, Egil Hersleth, GENO, Jens Frogner, kameramann Stasys Cechanovicus og Bjarne Jacob Trodahl, Norsvin.

hah

Plansilo og gjødselbeholdere

Abetong AS har et komplett sortiment av prefabrickerte betongelementer:

- Plansilo og gjødselbeholder
- Veggelementer, isolerte og uisolerte
- Forspent spalt og spalteopplag
- Støttemurer, pumpekummer, pressaftlager, etc

ABETONG

Postboks 1115 Østfold Næringspark – 1803 ASKIM
Tlf: 69 81 75 35 Faks: 69 81 75 12
Internett: www.abetong.no

Hvorfor bekymre seg for morgendagen?

Diarè er den vanligste sykdommen kalver blir utsatt for i sine første leveuker. Det er uten tvil den største enkeltårsaken til at kalver dør.

De kalvene som overlever, vil aldri kunne ta igjen vekt-tapet fra denne kritiske perioden, fordi de hele tiden blir hengende etter i utviklingen. I tillegg til det faktum at kalven lider, er det også store økonomiske tap knyttet til kalv med diarè. Dette tilsier at man bør bekymre seg for morgendagen hvis de første signalene dukker opp.

Feedtech® Electrolyte

Komplett næringsløsning ved diarè hos kalver og smågris.

- Gjenoppretter salt- og væskebalansen.
- Høyt innhold av dextrose gir kalven ekstra energi.
- B-vitamin opprettholder den daglige veksten.
- Danner en gelèfilm som forlenger opptaket av elektrolytter, vitaminer og energi.
- Fås kjøpt i pakker på 10x100g og i 2,5 kg spann.

Selges hos DeLaval's servicemontører.

DeLaval AS. Postboks 3250
Industrivn. 3. N –1402 Ski
Tlf. 64 85 85 00
www.delaval.no

 DeLaval

mase
STRØMAGGREGATER

Perfekte aggregater til Stølsdrift Nødstrøm

Mase strømaggregater har i flere tiår vært bondens naturlige valg som strømkilde på stølen og som pålitelig nødstrømsleverandør. Mase kan tilby over 120 forskjellige modeller, tilpasset de fleste strømbehov.

3-fase Diesel
(Easy 6500 m/elstart)
Pris fra: 24.850,- eks mva

TLF: 32 24 21 50
www.mase.no

**NORSK PRODUSERTE
GJERDEAPPARATER!**
Fra 1030,00 + mva

Vi fører også følgende produkter til rimelige priser:

- * Gjerdeutstyr
- * Hesteutstyr
- * Varmekolber
- * Trådløse kamera
- * Industristøvsugere
- * Industrivarmere

Ta kontakt for mer informasjon og for nærmeste forhandler.

GJETEREN AS
TLF: 67 15 42 42
www.gjeteren.no